

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O. P. S.,
ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ŠIKANA Z POHLEDU RODIČŮ DĚTÍ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Autor práce: Klára Syptáková, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Stárková

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Markétě Stárkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

SYPTÁKOVÁ, K., *Šikana z pohledu rodičů žáků základních škol : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2014. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Markéta Stárková

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, pachatel, oběť, legislativa

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část a praktická část. Teoretická část pojednává o problematice šikany a obsahuje charakteristiku šikany, osobnost pachatele a oběti, vliv rodiny, varovné signály pro rodiče, trestné činy páchané při šikaně a také metodiku dotazníku. Dále pojednává o kyberšikaně, která je novou formou šikany. Praktická část obsahuje zpracované odpovědi na otázky dotazníku, které byly rozdány rodičům dětí ze základních škol. V práci je použita odborná literatura, zákony a dotazníky.

ABSTRACT

SYPTÁKOVÁ, K., *Bulling from the perspective of parents of primary school children : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2014.

Supervisor : Mgr. Markéta Stárková

Key words: bullying, cyberbullying, offender, victim, legislation

The bachelor thesis is divided in two parts. The theoretical part and the practical part. The theoretical part deals with the issue of bullying and contains characteristics of bullying, the personality of the offender and of the victim, influence of family, warning signals for parents and also methodology of questionnaire. Then it deals with the issue of cyberbullying, which is a new form of bullying. The practical part contains processed responses to a questionnaire, which were distributed to parents of primary school children. In the thesis were used technical literature, law and questionnaire.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 CHARAKTERISTIKA ŠIKANY	11
2.1 PROJEVY ŠIKANY	12
2.2 PĚT VÝVOJOVÝCH STUPŇŮ ŠIKANOVÁNÍ	14
2.3 OSOBNOST AGRESORA A OBĚTI.....	17
2.3.1 Osobnost agresora	17
2.3.2 Typy agresorů.....	18
2.3.3 Osobnost oběti.....	19
2.4 NÁSLEDKY ŠIKANY	20
2.5 VAROVNÁ MÍSTA ŠIKANY.....	20
2.6 VLIV RODINY	21
2.7 VAROVNÉ SIGNÁLY PRO RODIČE	23
3 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA ŠIKANY	25
3.1 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST RODIČŮ	26
3.2 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DALŠÍCH SUBJEKTŮ	28
3.2.1 Základní povinnosti obcí v přímé i přenesené působnosti	28
3.2.2 Povinnosti obcí s rozšířenou působností	29
3.2.3 Povinnosti škol	29
3.3 POVINNOST PŘEKAZIT, OZNÁMIT	31
3.4 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PACHATELŮ	32
4 KYBERŠIKANA, JAKO NOVÁ FORMA ŠIKANY	37
4.1 CHARAKTERISTIKA KYBERŠIKANY	37
4.2 FORMY KYBERŠIKANY	38
4.3 TRADIČNÍ ŠIKANA VS. KYBERŠIKANA	39
4.4 OSOBA AGRESORA	41
4.5 OSOBA OBĚTI.....	42
4.6 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA KYBERŠIKANY	43
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	44
5.1 PILOTNÍ VÝZKUM.....	44
5.2 HYPOTÉZY	44

5. 3 VÝZKUMNÉ METODY	44
5. 4 VALIDITA.....	45
5. 5 RELIABILITA	45
5. 6 DOTAZNÍKOVÁ METODA.....	46
5. 7 STRUKTURA DOTAZNÍKU.....	47
5. 8 VÝZKUMNÝ VZOREK	47
6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	48
6. 1 HYPOTÉZA 1	48
6. 2 HYPOTÉZA 2.....	50
6. 3 HYPOTÉZA 3.....	51
6. 4 HYPOTÉZA 4.....	52
6. 5 DALŠÍ VYHODNOCOVÁNÍ.....	53
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58
SEZNAM GRAFŮ	60
SEZNAM TABULEK.....	60
SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

V dnešní době děti ztrácí postoje k rodičovské autoritě. Stále více se snaží být na stejné pozici jako dospělí, a dětství jako takové mizí. Rodiče věnují veškerý svůj čas práci a primární jsou pro ně materiální statky na místo večerů strávených s rodinou. Děti tak mají mnohem více svobody a rodiče ztrácí přehled o jejich potřebách a zájmech. Na místo rodinné dovolené pod stanem se je snaží učinit šťastnými nejnovějším mobilním telefonem nebo počítačem. Dětská hřiště zejí prázdnotou, ale diskotéky se mladistvými plní. Děti věnují mnohem více času u počítačů a televize. O sportovní aktivity ztrácí zájem a tak nemají kde vybit svou energii. V médiích vidí agresivitu a násilí každý den, jak už z filmů, seriálů, ale stále častěji i z pohádek. I v počítačových hrách se to mrtvolami jen hemží. Také vymizely vazby s prarodiči. Senioři se zmodernizovali a pohádku svým vnoučatům nepřečte už téměř nikdo. To vše může být důvodem delikventního chování dětí, do kterého jednoznačně patří i šikana. Absence rodičovské lásky a úcty tak vede ke snaze získat si uznání u někoho jiného. Toto uznání pak vyžadují od svých vrstevníků či spolužáků a vynucují si ho formou šikany.

Obecně je známé, že násilná kriminalita mládeže má rostoucí tendenci a s ní i brutalita při páchání nejrůznějších trestných činů. Na internetu dnes a denně můžeme shlédnout mnoho videí, kde se mládež baví napadáním kolemjdoucích, vše si zadokumentují na své telefony a následně zveřejní. Případy, kdy žáci napadnou učitele a vyhrožují jim zbraní, už také nejsou ojedinělé.

Neznalost problematiky šikany vede k bagatelizaci problému a šikana je považována spíše za přestupky spojené s věkem. Někteří lidé tvrdí, že šikanou si musí projít každé dítě, aby dosáhlo zocelení potřebnému k obstání u zkoušek každodenního života. K prolomení všeobecné neznalosti, mlčení či popírání této problematiky je zapotřebí větší informovanosti celé společnosti. Každý rodič by si měl uvědomit, že žádné dítě není proti šikaně imunní a to nejen z pozice oběti ale i jako agresor. Stále častěji ve svém okolí zaznamenáváme uznání za chování, které vykazuje znaky šikany. Rady typu „Tak mu to máš vrátit!“ rozhodně také nic neřeší už jen z toho důvodu, že obětí bývá zpravidla jedinec fyzicky slabší než jeho agresor. Rodiče by měli být první, za kým ustrašené dítě přijde a hlavně první kdo v takových situacích zasáhne a promluví s učitelem či jinou pověřenou institucí.

Dále častým slýchávaným názorem při zjištění šikany ve škole je, že je vina na straně kantora. Z jedné strany tomu tak být může. Mnozí z nás si ani nevzpomenou, že by s námi kantoři trávili čas o přestávkách, dozor na chodbách byl také viděn zřídka a při hodinách tělocviku nebyla zřejmá žádná snaha o spolupráci slabších a silnějších. Na druhou stranu

učitelé nejsou dostatečně proškoleni v této problematice a nevěnují si maličkostí, jako je vyčleňování ze skupiny, které se později mohou zvrtnout v šikanu.

Šikana je zkrátka globální problém a v současnosti se rychle šíří. Začíná mezi sourozenci, pokračuje ve školách, školách, v zájmových kroužcích, a pokračuje do partnerských vztahů, v zaměstnání až po šikanování důchodců. Během života se většina osobně nesetkala s žádným preventivním programem proti šikaně. V dnešní době by se kromě přednášek o prevenci kriminality a o drogách měli povinně přidat přednášky i o této problematice. Spousta rodičů a dětí ani netuší, co vše je pod pojmem šikana obsaženo a jak se proti ní bránit. Povinné přednášky pro kantory by pak měly být samozřejmostí.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Problematika šikany mezi dětmi je v dnešní době stále častějším problémem. Rodiče jsou ti, kteří by měli znát své děti nejlépe a kteří mohou včas odhalit počínající šikanu. Cílem této práce je tedy zjistit, jaká je míra informovanosti rodičů dětí základních škol o problematice šikany, zdali jsou schopni rozpoznat prvotní příznaky šikany a zdali znají formy šikany.

Teoretická část obsahuje analýzu odborné literatury o problematice šikany a jejích forem. První kapitola obsahuje charakteristiku šikany, projevy šikany, její vývojová stádia a také osobnost oběti a pachatele a typy pachatelů. Dále tato kapitola obsahuje následky šikany, ať už psychické či fyzické, a popisuje místa, která jsou více náchylná k páchání šikany, jako např. škola a její pozemky. Další důležitou částí této kapitoly je vliv rodičů na delikventní chování dětí. Jsou zde uvedeny mimo jiné společné znaky pro rodiny agresorů a pro rodiny obětí. Kapitulu uzavírají varovné signály, které má možnost vyzorovat každý rodič šikanovaného dítěte.

Druhá kapitola obsahuje trestné činy podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jejichž skutková podstata může být při šikaně naplněna. Dále jsou uvedeny povinnosti a trestní odpovědnost rodičů, dalších subjektů, jako např. škola, jejich povinnost oznámit nebo překazit a trestní odpovědnost pachatelů. Tato práce je zaměřena na mládež, a proto jsou zde uvedeny opatření dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Třetí kapitola je zaměřena na novou formu šikany, kyberšikanu. Kromě charakteristiky jsou zde uvedeny formy kyberšikany, osobu pachatele a oběti, legislativní úpravu kyberšikany a také srovnání klasické šikany a kyberšikany.

Praktická část je vytvořena na základě dotazníkové šetření, které bude sestaveno podle stanovených hypotéz. Nejdříve je nutné správně sestavit dotazník, a proto je v další kapitole uvedena metodika dotazníku. Prvotně se stanoví hypotézy, na základě kterých se bude dotazník vyhotovovat. Dále je zde popsána správná struktura dotazníku a na závěr vyhodnocení všech otázek a potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.

2 CHARAKTERISTIKA ŠIKANY

Při vyhledávání definice pojmu šikana jsem se setkala hned s několika výklady. Na stránkách Policie ČR je šikana definována jako „*jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věci druhé osobě, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování.*“¹ Slovník cizích slov ji označuje jako „*pronásledování, záměrné, zbytečné obtěžování, nespravedlivé obviňování, trestání, týrání.*“² Pedagogická literatura chápe šikanu jako projev chování, kdy „*jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.*“³ Záchranný kruh dále dodává, že „*Šikana je závažnou agresivní poruchou chování vyskytující se v sociálním prostředí od útlého dětského věku po stáří. Je věkově neomezená. Francouzský pojem “chicane” znamená malicherný spor, z něhož se postupem času stává systematické trýznění. Šikanování je tedy druhem týrání, které posiluje pocit moci nad obětí.*“⁴

Ve shrnutí se dá tedy říci, že není důležité, zda se jedná o fyzickou či slovní agresi, ale o to, že se tak děje úmyslně a opakovaně.

¹ Policie České republiky. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/preventi-vni-informace-sikana.aspx>>.

² KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*. Vyd. 7. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 704.

³ KOLÁŘ, M., *Skrutý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997, s. 20.

⁴ Záchranný kruh. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/sikana-a-nasili/co-je-to-sikana.html>>.

2. 1 PROJEVY ŠIKANY

Nejprve je důležité si uvědomit, kdy se jedná o šikanu, a kdy o tzv. teasing. Teasing je chování, které šikanu pouze připomíná. O teasing se jedná například, pokud skupina chlapců provokují dívku, která se jim líbí. Dívky se chichotají, někdy žalují, avšak dospělý jasně vidí, že jim škádlení vůbec nevadí. Šikana má několik základních znaků. Vždy se jedná o převahu síly. Ať už fyzickou či psychickou. Dále se jedná o množstevní podobu, kdy větší množství dětí trápí menší množství dětí. Intelektově zdatnější jedinec trápí intelektově méně zdatného jedince (čím je agresor inteligentnější, tím je útok promyšlenější a skrytější). A nejdůležitějším znakem je, že oběť vnímá útok jako nepříjemný.⁵

Většina případů šikany mezi dětmi se odehrává ve škole, dále pak na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí bydliště. V prostorách školy k tomu dochází v nepřítomnosti pedagoga. Varovným signálem pro pedagogy může být např. zesměšňující přezdívky, smích při neúspěchu, osamocení žáka, „přátelské“ čechrání vlasů.⁶ Obecně můžeme tyto projevy rozdělit do čtyř skupin:⁷

1) Fyzická agrese a používání zbraní

- oběť je vystavena hromadnému kopání,
- oběť je vyslečena do naha a bita důtkami, případně vysmívána,
- několik obětí je agresory přinuceno, aby se praly (tzv. gladiátorské hry),
- oběť je vystavena ranám pěstí do obličeje a do břicha, úderům pěstí do „trojúhelníku“,
- agresori se zcela vážně pokoušejí oběť vyhodit z okna, z mostu apod.,
- oběť je škrcena kabelem, provazem, šálou, páskem, a to až do ztráty vědomí,
- oběti jsou stříhány vlasy, případně opalovány,
- oběť je vystavena výhrůžnému a obtěžujícímu pohybování rukou a hýbání prsty před obličejem.

⁵ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 109 – 111.

⁶ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 24.

⁷ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. str. 21 – 22.

2) Slovní agrese a zastrašování zbraněmi

Slovní agrese je jedním z nejméně zdárných projevů. Nejsou-li agresori chyceni přímo při činu, je těžké jim dokázat tento druh šikany. Nejčastějšími projevy jsou tyto:

- oběti je vyhrožováno zabitím či mučením,
- oběti je vyhrožováno nepřímě, anonymně, po telefonu,
- oběť je zastrašována zbraněmi,
- oběti je nadáváno („Ty svině židovská..cikánská...slovenská...rudá...Tlustý prase, smrdíš...Panici...“),
- agresori urážejí rodiče obětí,
- vysmívají se slabostem a handicapům obětí, neúspěchům a chybám obětí,
- zesměšňování obětí.

3) Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

- agresori berou oběti peníze,
- trhají a ničí oblečení obětí,
- přivlastňují si nejrůznější věci obětí,
- trhají a ničí, případně ukradnou oběti učebnice, sešity.

4) Násilné a manipulativní příkazy

- oběť je donucována pít moč, limonádu, do které bylo napliváno, jíst jídlo z podlahy,
- je donucována čistit agresorům boty, líbat jim boty,
- je donucována klečat před agresory a prosit je o milost,
- je donucována nosit ponižující ceduli,
- je donucována platit agresorům „výkupné“,
- je donucována napovídat při písemných pracích, psát agresorům úkoly a přepisovat sešity.

2. 2 PĚT VÝVOJOVÝCH STUPŇŮ ŠIKANOVÁNÍ

Šikana nebývá záležitostí pouze agresora a oběti ale často celé skupiny. Vývojová stádia jsou v literatuře rozdělena takto:

1. stupeň – Vznik ostrakismu

Pojem ostrakismus je z řečtiny a znamená „střepinový soud“. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře – je neoblíben a neuznáván. Nikdo se s obětí nebaví, nikdo oběť nezdraví a postupně ji vytěsňují. Agresori se tváří štítivě, dále oběť osočují, pomlouvají, posílají hanlivé zprávy, vymýšlí si příběhy o oběti, které roznáší po škole, urážejí rodiče oběti, vysmívají se neúspěchům a chybám oběti. Oběť se snaží začlenit zpět, avšak se začíná setkávat s negativními ohlasy a se zvýšenou agresí. Oběť se poté začne uzavírat do sebe, ve třídě sedí sama a snaží se být z dosahu agresorů. U oběti se začnou objevovat tři charakteristické znaky a to rychle horšící se prospěch, zhoršená schopnost soustředění a tendence navštěvovat nižší ročníky dané školy. Ve třídě se vytvoří tři skupiny a to jedinci, kteří sympatizují s agresory, oběti a tzv. neutrální jádro. Ostrakismus se častěji objevuje u dívek.⁸

2. stupeň - Fyzická agrese a psychická manipulace

Obětí je zpravidla už dříve ostrakizovaný jedinec. Ve druhém stupni pak ostrakismus přerůstá do dalšího vývoje a ve skupině stoupá napětí, kdy ostrakizovaní žáci začínají sloužit jako ventil a spolužáci si na nich odreagovávají své nepříjemné pocity. V této fázi je oběti vyhrožováno mlácením, agresori zabavují peníze, oběť je nucena nosit tašky agresorů, dělat jim domácí úkoly, agresori ničí věci oběti, přivlastňují si majetek oběti, vyhrožují mučením, nutí oběť dělat zábavné přestávky, vyhrožují oběti neverbálně (přejíždějí si prstem po krku a symbolizují podříznutí). V této fázi si agresori v podstatě kompenzují jakýkoliv problém přímo na oběti. Oběť začíná mít strach, a hledá různé formy útěku. Těmi jsou např. záškoláctví, somatizace (útěk do nemoci), ale i sebepoškozování. Prospěch oběti i docházka je nedostatečná a od rodičů mohou přicházet různé formy trestů. Neutrální jádro třídy se rozpustí a rozdělí se do skupin, kdy jedna sympatizuje s agresory a druhá s oběťmi.⁹

⁸ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 118 – 119.

⁸ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 31 – 37.

⁹ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 119 -121

3. stupeň - Vytvoření jádra

Pokud nedojde k ošetření předchozího stádia, agresori si začnou uvědomovat jasnou převahu nad oběťmi a začnou ovlivňovat celý kolektiv. Vzniká tzv. pyramida šikanování, kdy na vrcholu stojí agresor, pod ním sympatizanti a na základně stojí oběti. Sympatizanti přihlížejí, nikdo se oběti nezastane, a agresori se stávají závislí na šikanujícím chování. Agresori si vyberou tzv. hlídače, kteří sledují dění na chodbách. Fyzické i psychické útoky se stále zvyšují. Objevuje se hra na hodného a zlého. Díky těmto hrám oběť přestává naprosto věřit svému okolí. Dochází k tomu, že se oběť začne opět objevovat ve škole, protože to je pro ni paradoxně bezpečné prostředí. Oběť začíná vyhledávat přítomnost učitele, ale nenaváže s ním kontakt. Charakteristickými způsoby ubližování v této fázi jsou fyzické týrání, využívání k různým posluhám a ponižujícím úkonům, gladiátorské hry, zastrašování, plivání do jídla oběti, přivazování k lavici či topení, nucení nosit na těle zesměšňující cedule, vulgární poznámky na adresu rodičů, ničení věcí oběti.¹⁰

Od třetího vývojového stupně šikany dochází u obětí k tzv. vymývání mozku, kdy agresor prostřednictvím násilí vnutí obětem postoje, způsoby myšlení a jednání, které by sami dobrovolně a po kritickém hodnocení nepřijaly. Oběti začínají vypovídat závisle na agresorech, zcela proti pravdě a svému zájmu. Další metodou je psychická manipulace. Obětem se odebírá bez jejich vědomí svobodná vůle rozhodování. Oběti začnou spolupracovat s manipulátory a považují je za kamarády. Například dají či koupí svačinku svému kamarádovi, který si jí doma „zapomněl“. Ve skupině agresorů může dojít k zastoupení obou rolí, kdy si rozdělí role na hodného a zlého, přičemž zlý oběť fyzicky týrá a druhý se oběti zastává, a chce za to například zmíněnou svačinku.¹¹

¹⁰ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 31 – 37.

¹⁰ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 121 – 124.

¹¹ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 42 – 44.

4. stupeň - Vytváření norem

V této fázi se třída rozdělí na vládnoucí a poddané. Psychika oběti je již plně zasažena a oběť přijme svou úlohu jako normální. Začne agresory obdivovat a bere je jako kamarády. Dělá vše pro to, aby agresory pobavil a zavděčil se jim. Dříve sympatizující skupina se začne zapojovat s vymyšlením úkolů pro oběť. Ve třídě se začne objevovat slovník nadřazenosti a podřazenosti jako např. otrokáři, podřadná rasa, otroci, nadřazená rasa apod.

Charakteristickými způsoby ubližování jsou věšení, škrčení a dušení oběti, vysvlékání do naha před celým kolektivem, vystavování hromadnému mlácení a kopání, vyhrožování zabitím, lámání prstů, pálení, stříhání vlasů, vyhrožování mučením, zastrasování zbraněmi, nucení olizování různých předmětů.¹²

5. stupeň - Totalita

V této konečné fázi je šikanující chování už neřešitelné. Agresoři vládnou ostatním a učitel už nemá v podstatě šanci. Chování agresorů vede někdy k těžkému ublížení na zdraví či smrti oběti. Pro kolektiv je šikanování už zcela běžné a všichni se podílejí.

Na základních školách se nejčastěji objevuje první a druhé stadium, ke třetímu dochází zřídka. Na středních školách a odborných učilištích dosahuje šikana čtvrtého stadia a velmi zřídka pátého. Páté stadium se vyskytuje spíše ve výchovných ústavech a v domovech pro mládež kde není dostatečná kontrola.¹³

¹² MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 124 – 128.

¹³ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 128 – 129.

2. 3 OSOBNOST AGRESORA A OBĚTI

Osobnost z psychologického hlediska je individuum se všemi svými vlastnosti (schopnosti, dovednosti, talent, intelekt, temperament, charakter, city, emoce, afekt). Během života projevujeme svou osobnost navenek. Volíme životní partnery, vychováváme děti, jednáme se spolupracovníky, s klienty, podřizujeme se nadřízeným, občas i podřízeným, dostáváme se do konfliktů apod. Na utváření osobnosti mají vliv podmínky vnitřní (dědičnost, vrozené vlastnosti) a vnější (rodina, škola, vrstevníci ale také klimatické prostředí). Nejvýznamnější ve vývoji jedince je období přechodu od dětství k dospělosti, neboli období pubescence (přibližně 12. - 15. roku), a adolescence (od 16. - 18., 20. roku). Dítě vzdoruje rodičům, přebírá názory a postoje vrstevníků, chce se osamostatnit, odmítá názory starší generace, snaží se o sebepoznání a seberealizaci.¹⁴

2. 3. 1 Osobnost agresora

U agresorů se téměř ve všech případech objevuje absence pocitu viny či uvědomění si nemorálního chování. Často si odůvodňují své chování například provokací ze strany oběti. Násilným chování si vytvářejí falešný pocit bezpečí. Bývají velmi egoističtí a egocentričtí. Postrádají jistotu a uspokojení v sobě samém. Svůj strach skrývají a zneužívají strachu druhých. Domnívají se, že použitím šikany mohou ovládat druhé, pohrdat slabostmi jakéhokoli druhu, že mají právo napadat kohokoli, kdo je slabší než oni sami, či že mohou vnucovat svou vůli jiným lidem.¹⁵

Prvním motivem je pocit moci nad druhým a možnost ovládat druhé. Agresoři si tímto způsobem zvyšují sebevědomí. Dalším motivem může být potěšení z krutého a bezcitného zacházení s druhým. Častým motivem bývá i nuda. Mnozí rodiče nevedou své děti k plnění povinností či je nepovzbuzují k zodpovědnosti vůči druhým, ale naopak jsou vedeny k uspokojování vlastních potřeb. Důležitým faktorem, který určuje, zda se dítě začne takto chovat, je jeho nedostatečně rozvinuté svědomí. Děti nemají k šikaně žádné vnitřní zábrany, pokud neznají pocit viny. Některé děti si ale zároveň dokážou tento pocit viny ospravedlnit například vysvětlením své reakce jako spravedlivé chování vůči bezpráví. Pro agresory je

¹⁴ DVOŘÁČEK, Z., za kol., *Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže*. Praha: PA ČR 2007 s. 45.

¹⁵ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 48 – 53.

typický nedostatek soucitu s obětí. Vůči oběti cítí lhostejnost, nebo jsou pyšní, že svou oběť ovládají a mohou ji trápit.¹⁶

Norský odborník v otázkách šikanování Dan Orweus říká, že se v pozadí toho chování skrývají čtyři hlavní faktory:¹⁷

- rodiče poskytli těmto dětem žalostně málo lásky a místo toho k nim zaujímali negativní postoje,
- rodiče jim tolerovali agresivní chování a v tomto smyslu jim ani nestanovili žádné pevné hranice únosnosti,
- děti musely od rodičů snášet fyzické tresty, případně prudké výbuchy emocí,
- „horkokrevný“ temperament dítěte, ačkoliv se tomuto faktoru přisuzuje menší důležitost než třem zbývajícím.

2. 3. 2 Typy agresorů

V odborných literaturách se můžeme setkat s několika typy agresorů:

1. typ - agresor je hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem. Má kázeňskými problémy. Někdy bývá zapojený do gangů páchajících trestnou činností. Šikanuje masivně, tvrdě a nelitostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních.¹⁸ Oběti jsou mláceny, páleny, škrceny. Agresor většinou pochází z rodiny, kde zažívá podobné chování. Bývá doma tvrdě trestán a to si kompenzuje na svých obětech.¹⁹

2. typ - agresor je velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.²⁰ K učitelům se chová velmi slušně a je vždy ochoten pomoci. Šikanu spouští po odchodu učitele ze třídy. Nikdy

¹⁶ JANOŠOVÁ, P., *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Vyd. 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2011. s. 22 – 24.

¹⁷ ELLIOT, M., *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995 Portál Praha. s. 88.

¹⁸ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 55 – 56.

¹⁹ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 136.

²⁰ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 55 – 56.

neublíží obětem sám, má své pomahače, kteří plní jeho příkazy. Agresor bývá z rodiny, kde panuje tvrdá výchova. Dítě je pod neustálým dohledem, nemá svobodnou vůli a to si kompenzuje na obětech.

3. typ - agresor je „srandista“, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídká oblíbený a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Je u něj přítomna citová subdeprivace a absence duchovních a mravních hodnot v rodině.

4. typ – agresor spouštějící ekonomickou šikanu. Bývá maximálně materiálně podporován od rodičů a tím vzniká citové strádání. Nemusí po ničem dlouho toužit a je zvyklý dostat vše okamžitě. Neumí si vážit materiálních statků a tím ani mezilidských vztahů.²¹

2. 3. 3 Osobnost oběti

Oběť se zpravidla nějak liší od normy ve skupině. Nejvýraznějším znakem obětí je viditelná bojácnost. Bývají většinou fyzicky méně zdatní než agresoři nebo fyzicky silní ale psychicky velmi slabí. Dále to jsou jedinci tělesně neobratní, obézní či s tělesným handicapem, premianti, nebo jedinci rasově odlišní. Také sociálně nezralí (snížená emoční inteligence), dezorientovaní v sociálních vztazích, naivní, v zátěžových situacích zmatkují, jsou příliš sebekritičtí. Jednou z nejčastějších obětí se stává dítě z učitelské rodiny, a to nejčastěji pokud rodič učí na stejné škole, kam chodí jeho dítě. Agresoři mají za to, že takové dítě má před ostatními výhody, např. ví, kdy se bude psát test.²²

Další skupinou obětí jsou děti pocházející ze sociálně slabých vrstev. Jedná se o děti, které nemají dostatečně luxusní oblečení, mobilní telefon a jejich chudoba je očividná.²³

²¹ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 137.

²² KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 56 – 59.

²³ JANOŠOVÁ, P., *Šikana a vyčleňování žáků na základní škol*. Vyd. 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2011. s. 25.

2. 4 NÁSLEDKY ŠIKANY

Nebezpečí šikany spočívá především v závažnosti, dlouhodobém působení a s tím souvisejících následcích v oblasti duševního a fyzického zdraví.

U obětí šikany pátého stupně mají následky téměř celoživotní charakter, kdy mohou vyústit až v sebevraždu. Oběti trpí například poruchou spánku, nevolnostmi, únavou, bolestmi hlavy. Dále se objevují chronické depresivní stavy, poruchy přizpůsobivosti a poruchy vývoje osobnosti. Psychicky zdatnější jedinci se nechávají přeřadit na jinou školu, avšak kvůli neustálému strachu se mohou opětovně stát obětí. U obětí nižších stupňů šikany se vyskytují sice méně nápadné následky avšak ne méně závažné. Pomalu se narušuje osobnostní vývoj a postupně dochází k vyčerpání nervové soustavy. U obětí se vyskytuje neustálý strach, narušené sebehodnocení, nejistoty, zhoršuje se prospěch a vyhýbají se školám buď záškoláctvím, anebo únikem do nemocí.²⁴ V některých případech se oběť může nechat unést touhou po pomstě a pokusit se zranit nebo zabít svého trýznitele. Oběti si myslí, že samy nemají žádnou hodnotu, s laskavostí a jemností nemají šanci zvítězit, nevyplácí se někomu věřit, lepší je žít ve strachu a být submisivní. *„U obětí i svědků vede šikanování k nedůvěře k autoritám a ztrátě iluzí o společnosti, která by každému člověku měla poskytnout ochranu proti jakékoliv formě násilí. Tito lidé se v mládí „naučí“, že nikdo není schopen zajistit ochranu a bezpečnost slabým a bezbranným, a tudíž nemá vlastně cenu proti bezpráví něco dělat.“*²⁵

2. 5 VAROVNÁ MÍSTA ŠIKANY

K šikaně nejčastěji dochází ve třídách. Pro agresory je to bezpečné místo a žáci zde tráví nejvíce času z celého dne. Pro hlídání třídy si agresor zvolí svého hlídače a ten sleduje dění na chodbě. Dalším místem jsou toalety. Učitelé nemají žádný přehled o tom, kdo chodí dovnitř a ven a co se na toaletách děje. Na třetím místě výskytu šikany jsou tělocvičny. Pokud není přítomný pedagog, oběť bývá vystavována fyzickým útokům v podobě úderů míčů, bouchání pálkami apod. Dalším místem jsou šatny, kde dochází nejvíce k útokům na majetek oběti. Agresoři poškozují nebo schovávají oděvy, boty. V jídelnách dochází ke zcizování

²⁴ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 68 – 70.

²⁵ ELLIOT, M., *Jak ochránit své dítě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995 Portál Praha. s. 82.

jídla, plivání do jídla, smíchávání chodů apod. Dalšími místy jsou pokoje na horách a výletech, ostatní prostory školy jako pozemky, dílny a hřiště.²⁶

2. 6 VLIV RODINY

Rodina je jednou z nejdůležitějších primárních skupin. Rodiče vytvářejí podmínky pro život dítěte a rozvoj jeho osobnosti do doby, než je schopné samo o sebe se postarat. Dítě si osvojuje hodnoty a učí se vzorcům chování. Rodičovská výchova je proto zásadní pro rozvoj sebekontroly u dětí. Ve výchově můžeme rozdělit funkční stránku vztahu (budujeme kázní, vedením a budováním psychiky, vzděláváním, pravidly a postupné zařazování do společnosti) a osobní stránku (péče, láska, něha, žert, popovídání, přátelství). Obě stránky se prolínají, ale ve výchově je důležité rozlišovat.²⁷

Hlavní důraz se klade na rodičovský dohled, kvalitu vzájemného vztahu a přístup k trestání dětí. Rodič by měl mít přehled kde a s kým tráví dítě čas, kdy a v jakém stavu se vrací domů. Dále pak určit pravidla pro tyto aktivity. Větší váhu ale může mít nepřímý dohled založený na pevném poutu mezi rodičem a dítětem kdy se pak dítě chová tak, jak by rodiče očekávali. Nesprávný přístup k trestání dětí také vede k asociálnímu chování. Např. jednou je dítě za přestupek potrestáno a podruhé ne. Někdy příliš tvrdá disciplína vede k agresivnímu chování dítěte a k delikvenci. Tělesnými tresty se však dítě vzdaluje rodičům a mizí pouto mezi nimi.

Rozpadlé rodiny jsou dalším rizikovým faktorem. Některé studie ukázaly, že přítomnost nevlastního rodiče riziko zvyšuje více než přítomnost pouze jednoho biologického rodiče. Nepřítomnost biologické matky má závažnější důsledky než nepřítomnost biologického otce, a nejvyšší míra delikvence byla zjištěna u dětí bez biologických rodičů. Tyto děti mají oslabenou schopnost navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení. Jejich delikventní chování může být někdy projevem naivity. Toto tvrzení dokazují provedené studie. Delikventce u dětí v úplné rodině je 15,9%, pouze 1 rodič 20,3%, 1 rodič a 1 nevlastní 24,9%, jiný typ rodiny 17,6%.

Částečný vliv může mít i velikost rodiny, kdy při větším počtu dětí rodiče ztrácejí dohled nad všemi dětmi, nejvíce pak u prostředního dítěte. Velký vliv má výskyt deviace

²⁶ MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 133 – 135.

²⁷ ČÁP, J., *Psychologie výchovy a vyučování*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 48.

v rodině a to jednak u rodičů, jednak u sourozenců. Výzkumy se zaměřují na fyzické týrání a na sexuální zneužívání ať už přímo na dítěti, nebo mezi rodiči.

Dříve panovalo přesvědčení, že kriminalita je záležitostí nižší sociální třídy. Avšak pozdější studie ukázaly, že kriminalita je ve všech socio-ekonomických třídách téměř stejná, i když některé typy deliktů mohou být specifické pro určitou společenskou třídu.

Deviace v rodině může být dalším faktorem ovlivňujícím deviaci mládeže. Problém rodiče s alkoholem či drogami připustilo v prováděném dotazníku (Podaná 2011) pouze 5% dětí, avšak výskyt nějaké formy násilí, ať již verbálního nebo fyzického, však přiznává již každé desáté dítě. Překvapivě deviaci v rodině připustili spíše dívky (17%) než chlapci (9%). To může být spjato s představou, že dívky tráví s rodinou více času a je pro ně celkově důležitější nežli pro chlapce.²⁸

Z výzkumů vyplynulo, že rodiny obětí a útočníků vykazují jisté společné znaky. V rodinách agresorů je to:²⁹

- nedostatek vřelého zájmu o dítě či úplná lhostejnost, která vede k citové deprivaci dítěte,
- nepřátelský, chladný otec, brzdící zároveň autonomii jedince,
- přísná autoritativní výchova doprovázená nedostatečnými projevy lásky,
- kruté trestání, brutalita a agresivní chování rodičů spojené s jejich viditelným uspokojením,
- absence duchovních a mravních hodnot,
- tolerance násilí, kterého se jedinec dopouští vůči vrstevníkům,
- hraniční pozice socioekonomického statusu rodiny,
- malá informovanost a podceňování problému šikany,
- nežádoucí reakce rodičů na zjištění, že jejich dítě je strůjcem šikany, např. pochvala za ní, arogantní kritika pedagoga nebo naopak krutý trest místo vedení dialogu s dítětem.

²⁸ PODANÁ, Z., *Fenomén delikvence mládeže v České republice a středoevropském regionu*. Vyd. 1. Praha: Národohospodářský Ústav Josefa Hlávky, 2011. s. 81.

²⁹ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 72.

V rodinách obětí je to:³⁰

- úzkostné, nejisté rodinné klima,
- hyperprotektivní výchova potlačující samostatnost jedince,
- chybějící nebo nevhodný mužský vzor (neúplná rodina, submisivní otec),
- autoritativní, tvrdá výchova spojená s projevy nepřátelství vůči dítěti a s jeho častým ponižováním,
- malá informovanost a podceňování problému šikany,
- nesprávné reakce rodičů na zjištění, že jejich dítě bylo šikanováno (mlčení, pasivita, svalování viny na dítě, na školu, na pedagogy).

2. 7 VAROVNÉ SIGNÁLY PRO RODIČE

Každý rodič může již v počátcích šikany zpozorovat určité znaky šikany. Jsou jimi např.:³¹

- za dítětem nedochází domů žádný spolužák, zdá se, že nemá žádné kamarády
- dítě je zaražené, posmutnělé až depresivní, nemluví o tom, co se děje ve škole,
- špatně usíná, má poruchy spánku, zdají se mu hrůzostrašné sny,
- dojde k výraznému zhoršení prospěchu, je nesoustředěné, bez zájmu,
- často ho před odchodem do školy nebo po příchodu pobolívá hlava, břicho apod.,
- dítě často navštěvuje lékaře, znenadání se objeví neomluvená absence,
- dítě chodí do školy nebo ze školy oklikami,
- přichází domů s potrhaným oblečením, poškozenými školními pomůckami nebo bez nich,
- často mu nevychází kapesné, ztrácí ho, požaduje další peníze,

³⁰ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 73.

³¹ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 112.

- dítě přichází domů vyhladovělé, i když dostává svačiny a obědy má zajištěny,
- nedokáže uspokojivě vysvětlit svoje zranění, odřeniny, modřiny, lehký otřes mozku, naraženou kost nebo zlomeninu, popáleniny na ruce apod.,
- vyhrožuje sebevraždou, nebo se o ni dokonce pokusí,
- ztrácí chuť k jídlu,
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu,
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí,
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

3 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA ŠIKANY

„Problémem šikany je ta skutečnost, že je prováděna dětmi a na dětech, které nejsou plně duševně vyvinuty, následky mohou negativně ovlivnit další výchovu oběti i agresora. Agresori nejsou mnohdy pro nedostatek věku trestněprávně či občanskoprávně odpovědni. Lze proti nim uplatnit mnohdy nedostačující výchovná opatření, agresor uniká potrestání a mnohdy v šikanování pokračuje, což u oběti vede k pocitu nespravedlnosti. Někdy je oběť pod pohrůžkou násilí donucována k páchání trestných činů (krádeže, ubližování mladším apod.), čímž se stává nedůvěryhodnou osobou v očích učitelů, ale i policie, kteří oběti nevěří, že delikty spáchala z donucení. Práví agresori zůstanou neprozrazeni a oběť může být ještě více poškozena.“³²

Platná právní úprava pojem „šikana“ nepoužívá. Šikana však může naplňovat skutkovou podstatu trestných činů:³³

- omezování osobní svobody § 171, útisk §177, vydírání § 175, loupež § 172, krádež § 205, ublížení na zdraví § 145 – 148, poškození cizí věci § 228, znásilnění § 185, sexuální nátlak § 186, pohlavní zneužití § 187, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci § 352, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob § 355, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod § 356, pomluva § 184, projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka § 404, vražda § 140, usmrcení z nedbalosti § 143.

K postižitelnosti těchto činů musí být naplněna stránka materiální a formální. Materiální stránkou se rozumí, že pachatel se dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákoníku. Formální stránka spočívá jednak v úmyslu pachatele takového jednání se dopustit (jedná se o pachatele trestně odpovědného) a že míra společenské nebezpečnosti jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně.³⁴

³² *Občanské sdružení proti šikaně*. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.sikana.cz/sikana_prav_rozb.html>.

³³ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

³⁴ MAHDALÍČKOVÁ, J., *Trestní odpovědnost pedagogů a žáků v praxi*. Vyd. 1. Žďár nad Sázavou : Fakta, s. r. o., 2011. s 53.

Právní řešení šikany je problematické. Právní nástroje, jak agresora potrestat a zastavit další šikanu, se mohou lišit podle různých situací, ve kterých se bude oběť šikany nacházet.³⁵

1. Prvním místem, kam se obrátit, je sféra školy, neboť právní řád přiznává žákům, resp. jejich zákonným zástupcům významná oprávnění a stanoví povinnost školy zajišťovat preventivní, ale i aktivní následnou ochranu před šikanou. Školy a její pracovníci však mnohdy existenci šikany popírají a snaží se zbavit odpovědnosti. Státní dohled nad školní činností vykonává Česká školní inspekce, dohled rodičů je zajištěn formou školních rad. Na chod školy má vliv též zřizovatel školy, ve většině případů je jím obec či kraj.
2. Pokud šikana vyústí v trestní stíhání agresora pro některý trestný čin (např. vydírání, ublížení na zdraví apod.), pak bude mít oběť šikany postavení poškozeného s procesními právy v trestním řízení (např. právo na náhradu škody apod.). Mnohdy však na trestní stíhání nedojde, resp. je zastaveno např. pro nedostatek věku pachatele.
3. Při způsobení materiální škody nebo způsobení morální újmy je možno využít občanskoprávního řízení (žaloba na náhradu škody, žaloba na ochranu osobnosti).

3. 1 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST RODIČŮ

Rodičovská odpovědnost je definována v zákoně č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině, ve znění pozdějších zákonů.

Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností:³⁶

- a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- b) při zastupování nezletilého dítěte,
- c) při správě jeho jmění.

Při výkonu práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít

³⁵ *Občanské sdružení proti šikaně*. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.sikana.cz/sikana_prav_rozb.html>.

³⁶ ČESKO. Zákon. č. 94 ze dne 9. prosince 1963 zákon o rodině, ve znění pozdějších zákonů [online]. In *Sbírka zákonů České Republiky*. 1963, částka 53. §31 odst.1 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=94/1963&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.³⁷

Rodina je povinna posílat dítě do školy podle zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni:³⁸

- a) zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení,
- b) na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka,
- c) informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,

Rodina má právo na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona.³⁹

Přestupku na úseku školství a výchovy mládeže podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka.⁴⁰

³⁷ ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 zákon o rodině ve znění pozdějších zákonů. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 53, § 31 odst. 2. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=94/1963&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

³⁸ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. částka 190, § 22 ods. 3 písm a) b) c). [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

³⁹ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. částka 190, §21 odst. 1 písm f). [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 200 ze dne 19. května 1990 o přestupcích. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009. částka 35, § 31 odst. 1. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=200/1990&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník stanoví odpovědnost rodičů, kteří zanedbávají výchovu dětí. Trestného činu ohrožování výchovy mládeže⁴¹ se dopouští kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti.

3. 2 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DALŠÍCH SUBJEKTŮ

3. 2. 1 Základní povinnosti obcí v přímé i přenesené působnosti

Je-li obec zřizovatelem školy, zřizuje ji podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Podle toho zákona je obecní úřad povinen:⁴²

- a) vyhledávat děti uvedené v §6 odst. 1,
- b) působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti,
- c) projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte,
- d) projednat s dítětem nedostatky v jeho chování,

Obec v samostatné působnosti a kraj v samostatné působnosti vytvářejí předpoklady pro kulturní, sportovní, jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí.⁴³

⁴¹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, §201 odst. 1 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴² ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 111. § 10 odst. 1. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴³ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 111. § 10 odst. 2. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

3. 2. 2 Povinnosti obcí s rozšířenou působností

Obecní úřad s rozšířenou působností je povinen podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí:⁴⁴

- a) sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku,
- b) činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti.

Poradenská činnost obcí s rozšířenou působností:⁴⁵

- a) pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- b) poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené,
- c) pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou,

3. 2. 3 Povinnosti škol

Povinností škol podle z. č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání⁴⁶ zajistit bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.

Ministerstvo stanoví vyhláškou opatření, k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání ve školách a školských zařízeních a při činnostech s ním souvisejících.

Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří

⁴⁴ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 111. § 10 odst. 3. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁵ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 111. § 11 odst. 1 písm. a) b) c). [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁶ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. částka 190, § 29 odst. 2 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem.⁴⁷

Státem ratifikovaná Úmluva o právech dítěte zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon stanovuje odpovědnost ředitele školy za zajištění dohledu nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a školském zařízení.⁴⁸

Dochází-li k šikanování dětí v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost za vzniklou újmu školské zařízení. Za vzniklou škodu (roztrhané nebo poničené pomůcky, oděv, fyzická či psychická újma) může rodič šikanovaného dítěte na školském zařízení požadovat náhradu.⁴⁹

Jestliže dojde např. ke zranění žáka při činnosti, která je součástí výuky, bývá ředitel nebo jiný pedagog trestně odpovědný za trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148, nebo těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147, vyloučena není ani odpovědnost za trestný čin usmrcení z nedbalosti §143 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

V České republice je od roku 1993 oznamovací povinnost. Znamená to, že pokud při vyučování a s ním přímo souvisejících činnostech nebo při poskytování školských služeb došlo buď k nějakému protiprávnímu jednání, anebo k jednání, které bylo významně nebezpečné pro děti (u oběti i u agresora) mají povinnost někoho dalšího informovat.⁵⁰

⁴⁷ ČESKO. Předpis č. 72 ze 9. února dne 2005 Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. částka 20, § 7 odst. 1. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=72/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁸ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.[online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. částka 190, §164odst. 1 písm. h).[cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁴⁹ MAHDALÍČKOVÁ, J., *Trestní odpovědnost pedagogů a žáků v praxi*. Žďár nad Sázavou : Fakta, s. r. o., 2011. s. 122.

⁵⁰ MAHDALÍČKOVÁ, J., *Trestní odpovědnost pedagogů a žáků v praxi*. Žďár nad Sázavou : Fakta, s. r. o., 2011. s. 125.

3. 3 POVINNOST PŘEKAZIT, OZNÁMIT

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit a jiné zmíněným orgánům ohlásit.

Povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu znamená⁵¹, že kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekazení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy⁵²: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), braní rukojmí (§ 174), vydírání podle § 175 odst. 3 a 4, znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205 odstavec 5).

Povinnost oznámit znamená⁵³, že kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal trestný čin a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu bude potrestán. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy⁵⁴: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), zbavení osobní svobody (§ 170).

V obou případech se musí oznámení provést bez zbytečných odkladů.

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, § 367 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁵² ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁵³ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, § 368 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo při poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci žáka nebo žákyně (v případě oběti i agresora).⁵⁵

Povinnost ohlašovat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností některé skutečnosti vyplývá ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí.⁵⁶ Školy jsou povinny oznámit všechny takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, anebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. V jakém přesně ohrožení by to mělo být a jak by ohrožení mělo vypadat, určuje § 6 tohoto zákona.

3. 4 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PACHATELŮ

Vymezení protiprávních činů a rozdělení trestní odpovědnosti podle věkové hranice mládeže upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona se **mládeží** rozumí děti a mladiství. **Dítětem** mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku a **mladistvým** ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok věku. Trestně odpovědným není mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání. Trestná činnost nezletilých se nazývá **čin jinak trestný**, trestná činnost mladistvých se nazývá **provinění**.⁵⁷

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se dítě mladší než patnáct let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě. Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a

⁵⁵ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.[online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004. částka 190, § 21, odst. 2.[cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁵⁶ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 111. §10, odst. 4. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁵⁷ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 79, § 2 odst. 1,2. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato **opatření**:⁵⁸

a) *výchovnou povinnost,*

b) *výchovné omezení,*

c) *napomenutí s výstrahou,*

d) *zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,*

e) *dohled probačního úředníka,*

f) *ochrannou výchovu,*

g) *ochranné léčení.*

Ochrannou výchovu soud pro mládež uloží dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a bylo mladší patnácti let.⁵⁹

Ochranná výchova může být uložena též dítěti, které v době spáchání činu bylo mladší patnácti let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.⁶⁰

Mladistvému lze uložit pouze tato opatření⁶¹:

1) výchovná opatření - výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Jsou jimi:

⁵⁸ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 79, § 93 odst. 1 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 79, § 93 odst. 2 [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 79, § 93 odst. 3. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 79, §§ 10-35 [cit. 2014-02-06]. Dostupné

a) *dohled probačního úředníka* - účelem dohledu probačního úředníka je sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti a odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život

b) *probační program* - probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným

c) *výchovné povinnosti* – jsou jimi např. povinnost bydlet s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu

d) *výchovná omezení* – je jimi stanoveno, aby nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páchání dalších provinění, neužíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích, neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu, neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.

e) *napomenutí s výstrahou* - napomenutím s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost.

é také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

2) ochranná opatření - jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.

Ochrannými opatřeními jsou:

- a) *ochranné léčení,*
- b) *zabezpečovací detence,*
- c) *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*
- d) *ochranná výchova.*

3) trestní opatření - za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- a) *obecně prospěšné práce* - horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoníku. (§ 63 Výměra trestu obecně prospěšných prací Trest obecně prospěšných prací může soud uložit ve výměře od 50 do 300 hodin.)
- b) *peněžitě opatření* - peněžitě opatření se ukládá, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. Soud pro mládež uloží peněžitě opatření v rozmezí od deseti do třistašedesátipěti denních sazeb. Denní sazba činí nej méně 100 Kč a nejvíce 5 000 Kč.
- c) *peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,*
- d) *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- e) *zákaz činnosti,*
- f) *vyhoštění* - vyhoštění ve výměře od jednoho do pěti let může soud pro mládež uložit jen za podmínek stanovených v trestním zákoníku (Trest vyhoštění není možno uložit pachateli, který je občanem České republiky. Soud tedy může uložit tento trest pouze pachateli, který nemá občanství České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka.)
- g) *domácí vězení,*
- h) *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce* - soud pro mládež mladistvému může uložit zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let.
- i) *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),*
- j) *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,*
- k) *odnětí svobody nepodmíněné* - trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí

převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. V případě, že mladistvý spáchá trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest, mladistvému je povoleno uložit odnětí svobody v rozsahu 5 – 10 let.

Po dovršení 18 let věku jsou osoby plně trestně odpovědné a projednávají se běžným způsobem v trestním řízení.

Školní zařízení může uložit tato výchovná opatření:⁶²

- napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné či nepodmíněné vyloučení ze školy pro závažné provinění proti školnímu řádu (to však platí pouze u středních škol, dle § 20 školského zákona nelze vyloučit žáka, který neukončil povinnou školní docházku), o vyloučení rozhodne ředitel školy, nejpozději do dvou měsíců co se o provinění dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku, kdy k provinění došlo.
- snížení známky z chování,
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny,
- doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (dále SVP) nebo v nestátních organizacích majících obdobnou náplň činnosti jako SVP.

⁶² *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* : Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Čj.: 28 275/2000-22. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW:< <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani>>.

4 KYBERŠIKANA, JAKO NOVÁ FORMA ŠIKANY

Stále častěji je šikana spojována s mobilními telefony a internetem. Jejich prostřednictvím agresor např. nahraje video, zveřejní ho na sociálních sítích a tím oběti ještě více ublíží. Jedná se tzv. kyberšikanu. Tento termín je přejat z anglického slova cyberbully.⁶³

„Cílem kyberšikany je někomu ublížit nebo ho zesměšnit za použití elektronických prostředků (např. SMS a MMS zpráv, videa, emailu, chatu nebo hanlivé webové stránky). Je to úmyslné, nepřátelské chování, které se obvykle opakuje. Jednotlivec nebo skupina útočníků ubližuje takovým způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.“⁶⁴ Podle odborného garanta projektu minimalizace šikany M. Koláře⁶⁵ kyberšikana „využívá zbraně hromadného ničení, dovoluje pronásledování oběti 24 hodin denně, zajišťuje možnost rozsáhlého publika a zaručuje anonymitu.“

4. 1 CHARAKTERISTIKA KYBERŠIKANY

Signatáři programu Safer Internet charakterizují kyberšikanu následovně:⁶⁶

- kyberšikana je krutou formou škodlivého chování, které může být obzvláště stresující pro dětskou oběť,
- internet a mobilní telefony umožňující dětem a mladým lidem využívat přístup k různému obsahu a volit mezi stále se zvyšující škálou nových a inovativních komunikačních služeb,
- internet a mobilní telefony se staly součástí každodenního života dětí a mladých lidí, kteří je využívají pro výměnu veřejně přístupného obsahu a pro kreativní vytváření a sdílení vlastního obsahu – ať už textu, obrázků nebo vidí, dále pak pro zábavu a pro učení jak doma, tak v prostředí školy,
- ačkoli jsou děti a mladí lidé často zkušenými uživateli online technologií a jsou si vědomi jak rizik, tak způsobů, jak se s nimi vypořádat, ne všichni jsou zralí ve smyslu schopnosti vyhodnotit situace, se kterými se setkávají a pochopit jejich možné důsledky. Zároveň se zřídka dělí o své zkušenosti s rodiči nebo vychovateli a obracejí se k nim o pomoc pouze jako k poslednímu útočišti. Rovněž existuje mezera mezi zvyšující se přítomností hrozeb na

⁶³ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 75.

⁶⁴ *Minimalizace šikany* : Informační portál o šikaně na školách [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.minimalizacesikany.cz/tiskove-zpravy/200-skolni-rok-bez-kybersikany>>.

⁶⁵ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. s. 98.

⁶⁶ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 77.

internetu a jejich uvědoměním jak na straně dětí, tak rodičů. Je proto nezbytná lepší informovanost dětí i rodičů, která jim umožní, aby proti rizikům mohli přijímat opatření.

4. 2 FORMY KYBERŠIKANY

Jednotlivé formy kyberšikany se dají rozlišit podle použitých prostředků:⁶⁷

1. *Nevyžádaná sdělení* – do této kategorie patří spamy, viry aj.
2. *Flaming* – flamengem se rozumí krátkodobá hádka, při níž se použije vulgární jazyk, urážky či výhrůžky. Probíhá na diskusních fórech, chatových místnostech, sociálních sítích. Charakteristické pro flaming je jeho rozohněnost v podobě více či méně skrytých hrozeb násilí, které mohou, ale nemusejí být reálnými hrozbami.
3. *Harassment* – harassment probíhá prostřednictvím SMS, e-mailů, chatu, sociálních sítí, či telefonu. Obtěžování představuje opakované a trvající zasílání útočných zpráv. Na rozdíl od flamingu má delší životnost a zraňování probíhá pouze jednostranně.
4. *Denigration* (pomlouvání) – jedná se o zveřejňování grafických, verbálních či zvukových informací o oběti. Tyto informace jsou hanlivé, nepravdivé, urážející či zesměšňující (např. fotomontáž se sexuálním podtextem). Oběť není přímým příjemcem, ale tyto informace jsou zveřejňovány na blogu, sociální síti či webu.
5. *Impersonation* (vydávání se za někoho) – jedná se o zneužití přístupových údajů, jako jsou přístupová jména a hesla. Osoba se vydává za oběť a např. zasílá výhrůžné či zraňující zprávy.
6. *Outing and trickery* (odhalení a podvod) – jde o zveřejňování osobních, intimních nebo tajných sdělení, které oběť nikdy nezamýšlela zveřejnit.
7. *Exluze* (vyloučení) – jedná se o ostrakismus oběti v online světě.
8. *Cyberstalking* (pronásledování) – tato forma zahrnuje opakované zasílání výhrůžných zpráv, včetně vydírání. Hranicí mezi harassmentem a stalkingem může být moment, kdy se oběť začne obávat o svou bezpečnost či zdraví.

⁶⁷ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 82 – 88.

9. *Happy slapping* (veselé fackování) – tato forma spočívá v nafilmování oběti v situaci, kdy je zesměšňována nebo fyzicky napadána a následně se záznam zveřejní prostřednictvím internetu.

10. *Cybergrooming* – tímto pojmem se označuje chování uživatelů prostředků ICT (chat, sociální sítě, aj.), kteří se vydávají za jinou osobu s cílem vylákat a domluvit si schůzku s nezletilým za účelem jeho sexuálního obtěžování či pohlavního zneužití. Může se ale jednat i o manipulace s dítětem vedoucí například k projevům terorismu.

4.3 TRADIČNÍ ŠIKANA VS. KYBERŠIKANA

Tradiční šikana a kyberšikana spolu úzce souvisí. Mají své společné znaky, ale také odlišné znaky. Hlavním společným znakem je to, že v obě formy jsou nežádoucí a zraňující. Odlišnými znaky jsou pak forma, prostředky, místo a čas, osoba oběti a osoba agresor (viz. Tabulka č. 1).⁶⁸

⁶⁸ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 79.

Tabulka č. 1: Tradiční šikana vs. Kyberšikana

		Tradiční šikana	Kyberšikana
JAK	<i>Způsob</i>	Tváří v tvář	Za použití ICT
	<i>Forma</i>	Fyzická, verbální, sociální, ekonomická	Nevyžádaná, zraňující, vyhrožující sdělení, pořizování a šíření záznamů aj.
	<i>Prostředek</i>	Fyzická zdatnost, verbální obratnost, orientace v sociálních vztazích	Mobilní telefon, PC, internet (SMS, MMS, e-mail, IM, web, sociální sítě, PC hry)
KDE	<i>Místo</i>	Školní prostředí	Kdekoliv v dosahu ICT
		Nejbližší okolí	Celý svět
KDY	<i>Čas</i>	Před/v průběhu/po školním vyučování	Kdykoliv 24 hodin/7 dní v týdnu
	<i>Trvání</i>	Opakovaná akce	Jednorázový akt
	<i>Expozice</i>	Jednorázově	Opakovaně
KDO	<i>Identita aktérů</i>	Vzájemná znalost	Anonymita
	<i>Agresor</i>	Fyzická/sociální převaha	Pokročilá znalost ICT
	<i>Publikum</i>	Pasivní přihlízející, omezený počet	Aktivní šířitelé (stávají se agresory), nekončící publikum (celý svět)
	<i>Oběť</i>	Fyzicky, sociálně slabší	Kdokoliv, příp. s menší znalostí ICT
	<i>Dospělí</i>	Informování, zapojení, prevence i intervence	Nedostatečná úroveň, nízká úroveň supervize

4. 4 OSOBA AGRESORA

V prostředí informačních technologií nezáleží na věku, pohlaví, síle a postavení v sociální skupině, ani na úspěšnosti v reálné společnosti. Agresor si vytváří novou elektronickou identitu, která může být zcela odlišná od té reálné. Kyberprostor pro ně díky anonymitě představuje sílu. Při kyberšikaně si útočník dovolí mnohem více než by si dovolil tzv. tváří v tvář. Tím, že agresor nevidí emoční reakci své oběti a není schopen zhodnotit důsledky svého jednání.

Typy agresorů

Jednotlivé typy můžeme rozdělit dle stylů jednání:

a) „Pomstychtivý andílek“ – útočník sám sebe nevnímá jako agresora, ba naopak se vidí jako osobu, která napravuje zlo. Často sám šikanu zažil a teď oplácí jiným stejnou mincí. Chce se pomstít oběti, která něco provedla (např. oběť zaútočila na kamaráda agresora).

b) „Bažící po moci“ – útočník potřebuje pro svou činnost publikum. Svými činy se často chlubí a snaží se vyvolat zpětnou reakci. Pokud se odezvy nedostává, stupňují své útoky. Agresor si zřídka uvědomuje závažnost svých činů. Jedná se o nejnebezpečnější styl jednání.

c) „Sprosté holky“ – jak už vyplývá z názvu, agresory bývají děvčata. Tento typ je znuděný, nebo hledá zábavu. Chtějí, aby ostatní věděli, co jsou zač, a že právě ony jsou odhodlány šikanovat.

d) „Neúmyslný kyberagresor“ – tento typ agresorů vystupuje na internetu díky anonymitě tvrdě a mají tendenci odpovídat ve vzteku nebo když jsou frustrováni. Neúmyslný agresor se při zasílání zpráv může chovat agresivně i vůči příteli, ten však nepozná, kdo je odesílatelem zprávy a nakolik jsou tyto zprávy myšleny vážně.

Nepřímými ukazateli přítomnosti kyberšikany u agresora mohou být:

- rychlé vypínání monitoru či zavírání programů v počítači v případě přiblížení dospělého,
- dlouhé hodiny trávené u počítače, hlavně v noci,
- rozčílení v případě nemožnosti použít počítač,
- přehnaný smích u počítače (ve škole podezřele smějící se hloučky dětí stojících kolem počítače)

- vyhýbaní hovorům o tom, co na počítači dítě dělá,
- používá několik online účtů nebo adres (některé mu ani nepatří).⁶⁹

4. 5 OSOBA OBĚTI

Obětí šikany je jedinec, jenž je objektem agrese jiných. Obětí se může stát kdokoliv a může být vybrána i náhodně (např. náhodně zvolené telefonní číslo). Typickou obětí je osoba závislá na internetu, ke kterému má neomezený přístup. Často se pohybuje na sociálních sítích, kde zveřejňuje osobní údaje, fotografie a komunikuje s neznámými lidmi.

Dá se předpokládat, že obětí šikany jsou pravděpodobně méně obratné v používání ICT, neboť se obvykle chovají v digitálním světě nezodpovědně. Kyberšikana může mít závažně dopady na zdraví jedince. „*U obětí se objevují deprese, která v případě neléčení vede až k omezení schopnosti fungovat v každodenním životě. Dále se projevuje častý smutek, plačtivost, snížený zájem o aktivity nebo neschopnost těšit se z předtím oblíbených aktivit, trvající pocit nudy, ztráta energie, zvýšená podrážděnost, hněv či hostilita, časté stížnosti na fyzické obtíže jako bolesti hlavy nebo břicha. Největší rizikem je pak sebevražda.*“⁷⁰

Nepřímým ukazatelem přítomnosti kyberšikany u oběti mohou být:⁷¹

- náhlé ukončení práce s počítačem,
- proměnlivé chování a nálady,
- nervozita při čtení SMS nebo e-mailů,
- somatické obtíže nebo nechuť či strach chodit do školy, příp. časté pobývání v blízkosti pedagoga,
- zhoršení školního prospěchu,
- rozčilenost, expresivnost, nebo frustrace při odchodu od počítače,
- jedinec je ustrašený/smutný/apatický nebo nezvykle agresivní,
- poruchy spánku, noční můry.

⁶⁹ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 90 – 100.

⁷⁰ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 96.

⁷¹ VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. s. 99.

4. 6 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA KYBERŠIKANY

Stejně tak jako u šikany ani u kyberšikany neexistuje žádný právní předpis, který by se zabýval otázkou kyberšikany. V rámci trestního zákoníku však můžeme uvést jednotlivé trestné činy, u nichž může dojít k naplnění skutkové podstaty. Jsou jimi:⁷² § 144 Účast na sebevraždě, §175 Vydírání, § 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji, §181 Poškození cizích práv, § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv, §183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, § 184 Pomluva, § 191 Šíření pornografie, § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 209 Podvod, § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat, § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti, § 353 Nebezpečné vyhrožování, § 354 Nebezpečné pronásledování, § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob, omezování jejich práv a svobod.

⁷² ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

5.1 PILOTNÍ VÝZKUM

*„Terénní sběr dat je velice rozsáhlá a náročná fáze výzkumu zahrnující přípravu výzkumných instrumentů, jejich ladění a přizpůsobení podmínkám sběru dat v terénu. Vyžaduje často úpravu projektu podle zjištěných předběžných výsledků, zpřesnění měřicích postupů, změnu ukazatelů a znaků i korektury výběrového postupu.“*⁷³ Před zahájením samotného sběru dat v terénu je třeba prověřit vhodnost zvolené metody v předvýzkumu, tzv. pilotním výzkumu. Tento se uskutečňuje na malém vzorku, a jeho cílem je zjistit, zda zvolený výzkumný nástroj skutečně funguje a jak funguje. Při předvýzkumu je třeba se zaměřit na zjištění, zda dotazované osoby rozumějí pokynům a otázkám, které jsou jim dány, zda jsou vůbec ochotni se výzkumu účastnit a na položené otázky odpovídat. Zjišťujeme také, jaká je časová náročnost dotazování a jsou-li získaná data použitelná pro další zpracování. Pilotní průzkum může tedy ovlivnit konečnou podobu zpracovaného dotazníku a také lze na jeho základě pozměnit některé hypotézy, či dokonce samotný výzkumný problém.⁷⁴

5.2 HYPOTÉZY

1. Většina rodičů žáků 1. stupně ZŠ ví co je šikana a jaké jsou formy a znaky šikany.
2. Rodiče s vysokoškolským vzděláním mají větší znalost problematiky šikany, než rodiče s nižším vzděláním.
3. Rodiče starší 40 let nemají přehled o kyberšikaně, tak jako rodiče mladší 40. let.
4. Většina dětí, které se setkali s šikanou, se svěří spíše své matce než otci.

5.3 VÝZKUMNÉ METODY

Každá metoda vědeckého výzkumu musí respektovat základní pravidla zkoumání:

1. musí odpovídat zkoumanému předmětu a respektovat vzájemnou provázanost mezi metodou a vědeckým systémem,
2. musí být objektivní, a to tak, že zachytí variabilitu a vzájemnou provázanost mezi jevem a podstatou daného problému,
3. empirické poznatky spojuje s globálním pojmovým systémem a soustavou základních věd.

⁷³ JEŘÁBEK, H., *Úvod do sociologického výzkumu*. Dotisk. Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 1993. s. 60.

⁷⁴ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno : Paido, 2000. s. 69.

Mezi výzkumné metody techniky patří: metoda pozorování, dotazníková technika, škálování, interview, projektivní metoda, rozbor dokumentů a experiment. Každá metoda má adekvátní nástroj, který je charakterizován dvěma vlastnostmi: validitou a reliabilitou.⁷⁵

Za nejvhodnější metodu pro tak obsáhlé šetření považují dotazníkové šetření, protože pomocí dotazníku lze získat velké množství informací od rozsáhlého vzorku dotazovaných občanů.

5. 4 VALIDITA

Při výzkumu je důležité, aby náš výzkumný nástroj zjišťoval skutečně to, co zjišťovat má. Tuto schopnost výzkumného nástroje nazýváme validita.⁷⁶ V praxi předpokládáme, že výzkumník nepoužije zcela zřejmě nástroj, který nezjišťuje to, co zjišťovat chce. Proto je třeba hovořit spíše o míře validity, než o validitě jako takové. Míra validity se může měnit v závislosti na podmínkách výzkumu. Právě provedení pilotního výzkumu může pomoci určit do jaké míry je dotazník validní.⁷⁷

Validní měření je takové měření, které měří skutečně to, co jsme zamýšleli měřit.⁷⁸

- a) Obsahová validita - jedná se o stupeň souladnosti mezi obsahem výzkumného nástroje a obsahem předmětu.
- b) Konstruktová validita – vypovídá, zda výzkumný nástroj osvětluje konstrukt, který je záměrem našeho projektu.
- c) Souběžná validita – ověřuje se komparací výsledků zjištěných výzkumným nástrojem s dalším kritériem.

5. 5 RELIABILITA

Přesnost a spolehlivost výzkumného nástroje je určena reliabilitou. Pro zjišťování reliability výzkumného nástroje můžeme použít několik metod. Velmi dobrým způsobem zjištění reliability je opakování měření. Čím je menší rozdíl mezi oběma měřeními, tím je

⁷⁵ PÁNA, L., SOMR, M., *Metodologie a metody výzkumu*. Vyd. 1. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2007, s. 6-7

⁷⁶ JEŘÁBEK, H., *Úvod do sociologického výzkumu*. Dotisk. Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 1993. s. 59

⁷⁷ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno : Paido, 2000. s. 71

⁷⁸ PÁNA, L., SOMR, M., *Metodologie a metody výzkumu*. Vyd. 1. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2007, s. 7-8

reliabilita výzkumného nástroje vyšší. Předpokladem pro správné posuzování reliability je, že mezi prvním a druhým měřením nedojde ke změně podmínek.⁷⁹

Reliabilita reflektuje přesnost a spolehlivost použitého výzkumného nástroje od vysoké až k nepřesné, nízké reliabilitě. Jedná se o takové měření, které nám při opakované aplikaci dává shodné výsledky, pokud se nezměnil stav pozorovaného objektu. Reliability výzkumného nástroje lze stanovit:⁸⁰

- a) opakovaným měřením – při opakování jsou zjištěny buď identické, nebo málo odlišné výsledky,
- b) rovnocenným ekvivalentním měřením – u stejné skupiny osob nebo předmětu výzkumu se použije dvou rovnocenných forem nástroje, kdy formulace prvků je rozdílná.
- c) Rozdělení nástroje na dvě poloviny – obsah obou variant je identický, pouze formulace je odlišná
- d) shodou použitého nástroje mezi posuzovateli nezávisle na sobě – porovnává se shoda nebo rozdíl obdržených výsledků

5. 6 DOTAZNÍKOVÁ METODA

Jedná se o shromažďování informací od respondentů a je určena pro hromadné získávání údajů. Tazatel při sestavování dotazníku vychází z předem promyšlených hypotéz. Dotazník se skládá ze dvou úkolových jednotek – otázka a položka. Respondent označí tu položku, která je identická s jeho názorem nebo znalostí dané problematiky. Zadávání dotazníku se nazývá administrace. Všechny položky musí ve svém souhrnu umožnit získání optimálních informací pro ověření stanovené hypotézy. Platí zde zásada, že kvalitou otázky je dána kvalita odpovědi. Je důležité, aby respondent otázce plně rozuměl a aby nedala možnost rozdílné interpretaci. Zdvojené otázky jsou nevhodné. Otázky, které předem vyvolávají volbu odpovědi, nebo otázky populistické, o nichž je zřejmé, že jsou sociálně žádoucí, jsou též nežádoucí. Je třeba vyloučit takové otázky, které vyžadují specifické znalosti, informace, jež nejsou běžně dostupné. Významnou roli má i stylisticky promyšlená a gramaticky správná skladba otázky.

Otázky máme otevřené (nestrukturované) a uzavřené (strukturované). Položky otevřené nemají podrobnou formu ani obsah odpovědi a respondent sám rozhoduje o délce odpovědi. Tyto položky mohou proniknout hlouběji k jádru problému. U otevřených otázek

⁷⁹ GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno : Paido, 2000. s. 73

⁸⁰ PÁNA, L., SOMR. M., *Metodologie a metody výzkumu*. Vyd. 1. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2007, s. 8 - 9

musí tazatel počítat s neochotou respondentů odpovědět a s časovou náročností na vyhodnocení. Položky uzavřené dávají možnost vybrat z několika alternativ. Mohou to být položky zcela uzavřené (odpovědi ano, ne), nebo položky s možností několika voleb (např. ano, ne, nevím).⁸¹

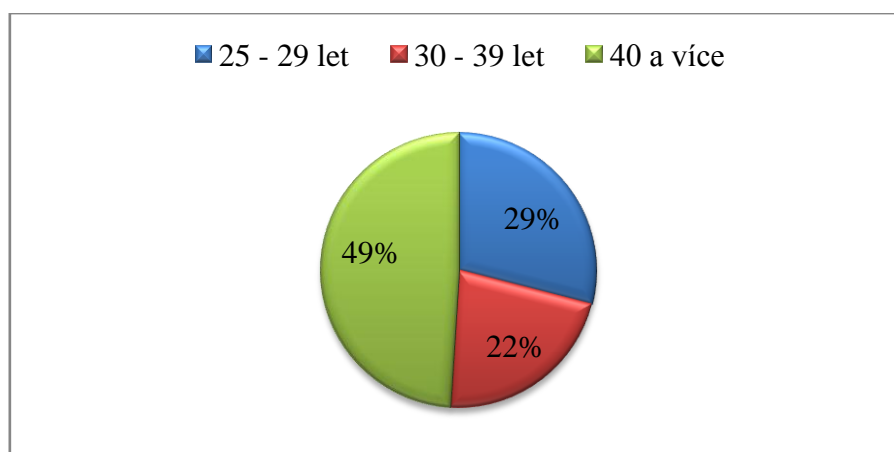
5. 7 STRUKTURA DOTAZNÍKU

V první části dotazník obsahuje zpravidla hlavičku, ve které je uvedeno autora dotazníku. V této části je vhodné popsat, k jakému účelu budou získaná data sloužit a pokyny k vyplnění dotazníku. Druhá část je tvořena vlastními otázkami. Poslední částí dotazníku je poděkování respondentovi za spolupráci.⁸² Dotazník obsahuje patnáct otázek, kdy první tři se vztahují na osobu respondenta, další vyjadřují jeho přehled o problematice šikany a jeho postoj k tomuto tématu a poslední otázka je zaměřena na prevenci z pohledu rodičů. Otázky jsou zde jak otevřené, tak i uzavřené. (viz. Příloha 1).

5. 8 VÝZKUMNÝ VZOREK

Pro výběr výzkumného souboru jsem zvolila rodiče žáků prvního stupně Základní školy v Chodově. Vzhledem ke zkušenostem z předchozí písemné práce jsem předvýzkum nezrealizovala. Z rozdaných 70 - ti dotazníků se jich vyplněných vrátilo 55, z toho pět nebylo úplných. Z celkového počtu respondentů bylo 36 žen a 14 mužů. Věkové kategorie jsou znázorněny na následujícím grafu (viz. Graf č. 1.)

Graf č. 1 – Věkové kategorie respondentů

⁸¹ PÁNA, L., SOMR, M., *Metodologie a metody výzkumu*. Vyd. 1. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2007, s. 21-23

⁸² GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno : Paido, 2000. s. 100

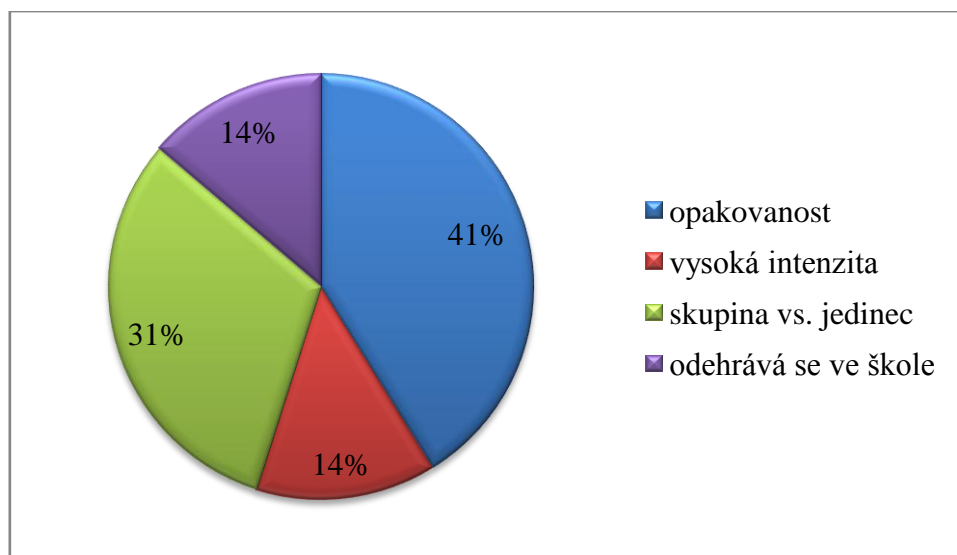
6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

6.1 HYPOTÉZA 1

Jako první jsem si stanovila hypotézu, že většina rodičů žáků 1. stupně ZŠ ví, jaké jsou formy a znaky šikany. U otázky č. 4 jsem dala na výběr ze 4 možností, z nichž pouze jedna byla správná a to, že základním znakem šikany je opakovanost. Tuto správnou možnost zvolilo pouze 41 % rodičů. Pouze o pět rodičů méně zvolilo možnost odpovědi skupina vs. jedinec (viz. Graf č. 2). Nejčastěji takto odpovídali muži ve věkové kategorii 40 a více a dále 30 – 39 let. Domnívám se, že je tomu tak proto, jelikož muži této věkové kategorie mají šikanu spojenou s vojenskou službou, kdy vždy šikanovala celá skupina.

U forem šikany rodiče uváděli různorodé odpovědi. Někteří uváděli i více možností. Avšak dvacet rodičů neuvedlo žádné formy šikany, respektive uvedli, že žádné formy šikany neznají (viz. Tabulka č. 2). Na základě odpovědí na tyto dvě otázky mohu říci, že se má hypotéza nepotvrdila. Více jak polovina rodičů neví, co je základním znakem šikany a téměř polovina nezná žádné formy šikany.

Graf č. 2 – Otázka: Co je podle Vás základním znakem šikany?

Tabulka č. 2 – Otázka: Znáte nějaké formy šikany?

Forma šikany	Počet odpovědí
Vyhrožování	3
Vydírání	5
Ponižování	5
Krádeže	2
Zesměšňování	4
Příkazy	4
Bití	5
Psychické týrání	2
Kyberšikana	4
Nevím	20

S touto hypotézou úzce souvisí i otázka č. 11- Jaké jsou podle vás prvotní příznaky šikany, které můžete rozpoznat na Vašem dítěti? (Např. záškoláctví, zhoršený prospěch). Kromě uvedených možností rodiče uváděli např. změny v chování dítěte, uzavřenost, strach chodit do školy, nervozita, a útek do nemocí (viz. Tabulka č. 3).

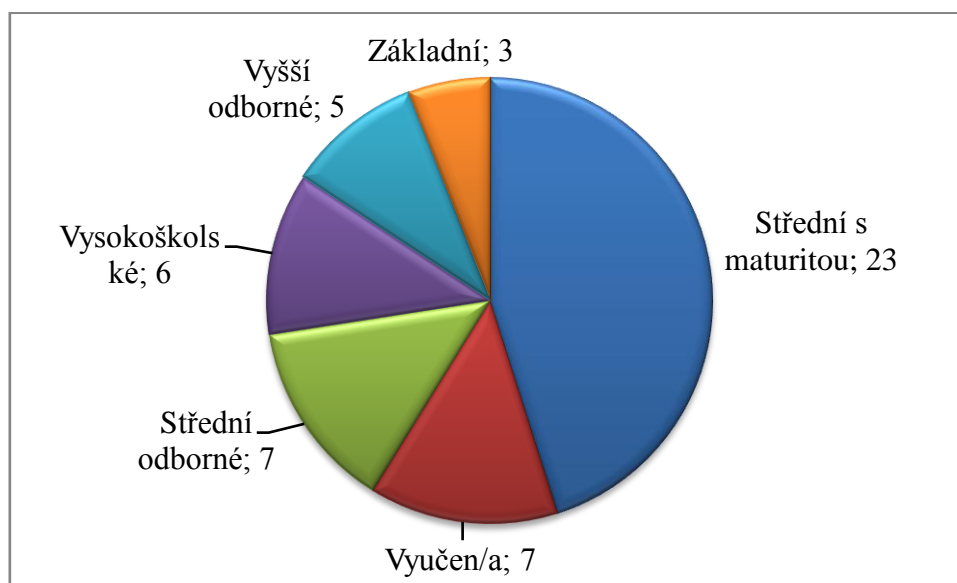
Tabulka č. 3 – Otázka: Jaké jsou podle vás prvotní příznaky šikany, které můžete rozpoznat na Vašem dítěti?

Příznaky	Počet odpovědí
Nechuť chodit do školy	10
Nervozita, strach	6
Změny v chování	13
Záškoláctví	7
Nespavost	1
Útek do nemocí	1
Uzavření se	6
Zhoršený prospěch	15
Modřiny	2

6. 2 HYPOTÉZA 2

Má druhá hypotéza zní: Rodiče s vysokoškolským vzděláním mají větší znalost problematiky šikany, než rodiče s nižším vzděláním. Jak je zjevné z následujícího grafu (viz. Graf č. 3), nejčastějšími korespondenty byli rodiče se středoškolským vzděláním, nikoliv s vysokoškolským. Pouze 6 rodičů uvedlo vysokoškolské vzděláním. Avšak z těchto 6 korespondentů všichni znali nějaké formy šikany, a pouze jeden rodič neznal základní znak šikany. Na základě 6 odpovědí je ale obtížné potvrdit nebo vyvrátit stanovenou hypotézu, i když pro účely této práce to je postačující a mohu říci, že se má hypotéza potvrdila.

Graf č. 3 - Nejvyšší dosažené vzdělání

Tuto hypotézu by mohla potvrdit i otázka č. 12, kdy jsem se ptala na význam pojmu kyberšikana. Z padesáti rodičů jich 28 uvedlo spojení kyberšikany a internetu. Z toho 8 z nich uvedlo i spojení s telekomunikačními prostředky. 21 rodičů uvedlo, že neví co kyberšikana je, a jeden rodič uvedl, že se jedná o psychické týrání (viz. Tabulka č. 4). Všichni z 6 rodičů s vysokoškolským vzděláním věděli, co kyberšikana je.

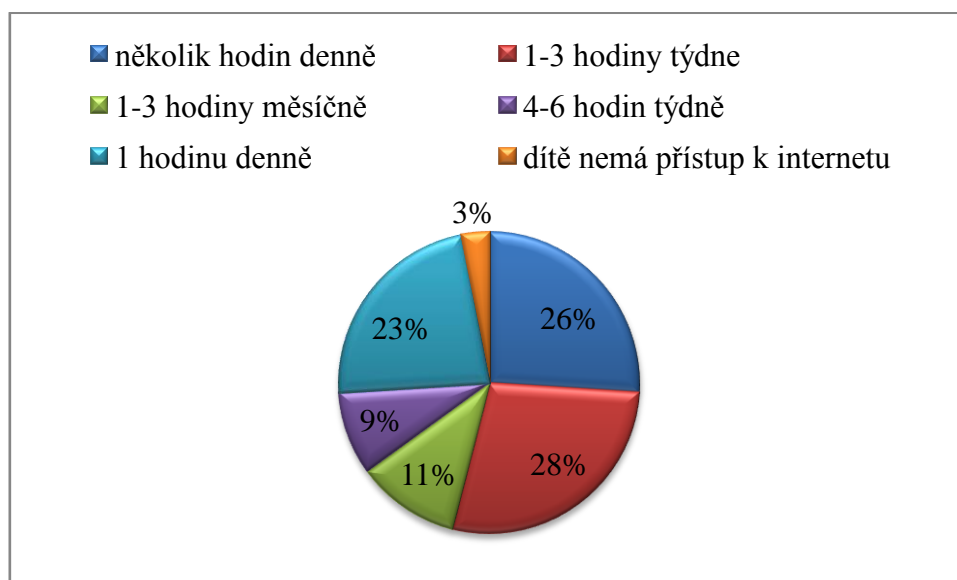
Tabulka č. 4 – Otázka: Co podle Vás znamená pojem „kyberšikana“?

Odpověď	Počet odpovědí
Šikana po internetu	28
Šikana po telefonu	8
Nevím	21
Psychické týrání	1

6. 3 HYPOTÉZA 3

Třetí hypotéza zní: Rodiče starší 40 let nemají přehled o kyberšikaně, tak jako rodiče mladší 40. let. Z padesáti korespondentů jich patnáct bylo ve věkové kategorii 40 a více (viz. Graf č. 1). Z těchto patnácti jich celých jedenáct nevědělo, co znamená pojem kyberšikana. Dle mého názoru je toto zjištění poněkud zneklidňující a to hlavně z důvodu, že už i děti na prvním stupni tráví na internetu několik hodin denně (viz. Graf č. 4). Dá se předpokládat, že rodiče této věkové kategorie mají děti právě ve věku, kdy se seznamují se sociálními sítěmi.

Graf č. 4 – *Otázka: Kolik času tráví Vaše dítě na internetu?*

Pozitivnějším zjištěním pro mě bylo, že celkem 60% rodičů kontroluje nějakým způsobem činnost svého dítěte na internetu. Tuto činnost provádí buď osobním dohledem, kontrolou historie anebo přímo blokuji některé nevhodné stránky (viz. Tabulka č. 5). Překvapivé pro mě bylo, že tuto kontrolu provádí spíše rodiče, kteří neví co je to kyberšikana a naopak rodiče nejmladší věkové kategorie uváděli, že své dítě nekontrolují, i když tráví na internetu několik hodin týdně.

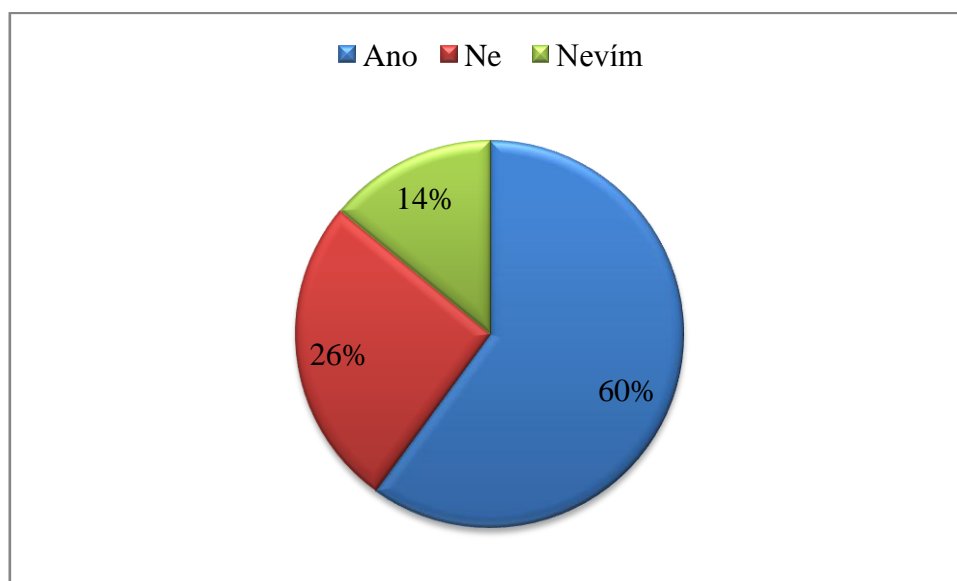
Tabulka č. 5 – Otázka: Jakým způsobem kontrolujete činnost Vašeho dítěte na internetu?

Způsob kontroly	Počet odpovědí
Blokace stránek	4
Kontrola historie	12
Vizuální dohled	16
Nekontroluji	18
Dítě nechodí na internet	1

6. 4 HYPOTÉZA 4

Většina dětí, které se setkali s šikanou, se svěří spíše své matce než otci. Celkem 13 rodičů uvedlo, že se jejich dítě s šikanou setkalo. Dalších 30 jich odpovědělo negativně a posledních 7 rodičů neví, zda se jejich dítě setkalo s šikanou (viz Graf. č. 5).

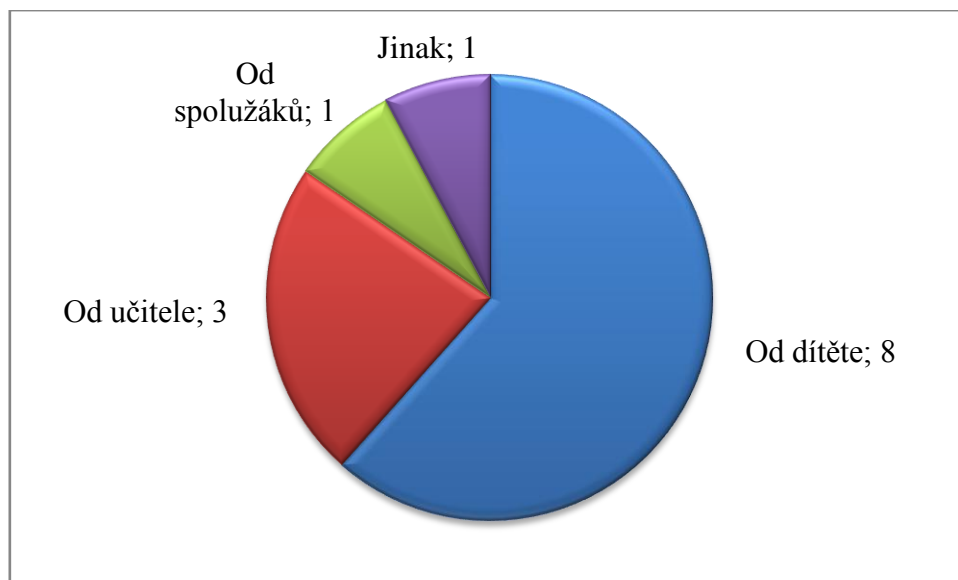
Graf č. 5 – Otázka: Setkalo se Vaše dítě s šikanou?

Z těchto třinácti rodičů bylo 9 žen a 4 muži. Vyhodnocení této hypotézy je opět složité, jelikož výsledky jsou zkreslené faktem, že poměr mužů a žen byl nevyrovnaný. Další problémovou oblastí je fakt, že i rodiče, kteří uvedli, že se jejich dítě s šikanou setkalo, v předchozí otázce neznali žádné formy šikany, a proto není zcela jisté, že se v jejich případech o šikanu jednalo. Opět ale na základě vyhodnocení dotazníků mohu tuto hypotézu potvrdit.

Další související otázkou je otázka jak se rodiče o šikaně dozvěděli. V tomto případě se o problematice dozvídají nejčastěji od dětí, v dalším případě od třídního učitele (viz. Graf č. 6).

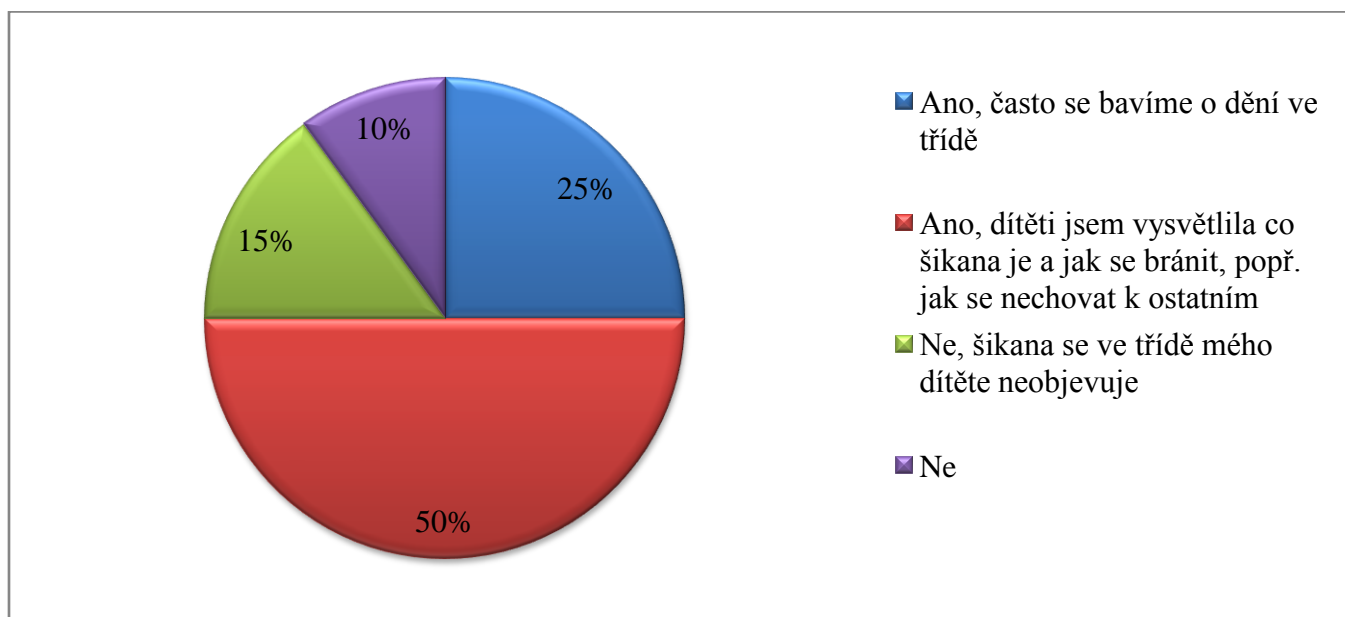
Graf č. 6 – *Otázka: Jak jste se o tom dozvěděl/a?*

6. 5 DALŠÍ VYHODNOCOVÁNÍ

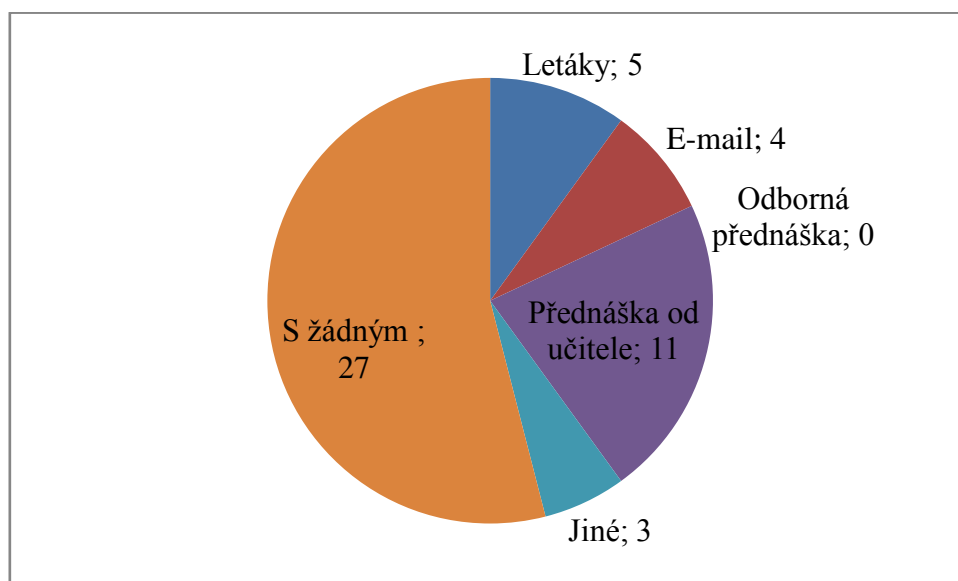
Další otázky v mém dotazníku byly směřovány na vlastní zájem rodičů. První z nich směřovala na komunikaci mezi rodiči a dětmi na toto téma. Jak je vidět na následujícím grafu, celých padesát procent rodičů vysvětlilo svým dětem co šikana je a popř. jak se proti ní bránit či jak se nevyskytnou v roli agresora. Dalších dvacet pět procent rodičů se doma často baví s dítětem o dění v jeho třídě a posledních dvacet pět procent se o této problematice doma nebaví a to např. i z důvodu, že si myslí, že se šikana v třídě jeho dítěte neobjevuje (viz. Graf č. 7).

Graf č. 7 – Otázka: Probíral/a jste problematiku šikany s Vaším dítětem?

Dle mého názoru není společnost dostatečně informovaná o problematice šikany. Z odpovědí na otázku zdali se setkali s nějakým preventivním opatřením proti šikaně, mohou říci, že rodiče kromě internetu nemají ani jiné zdroje informací (viz. Graf č. 8).

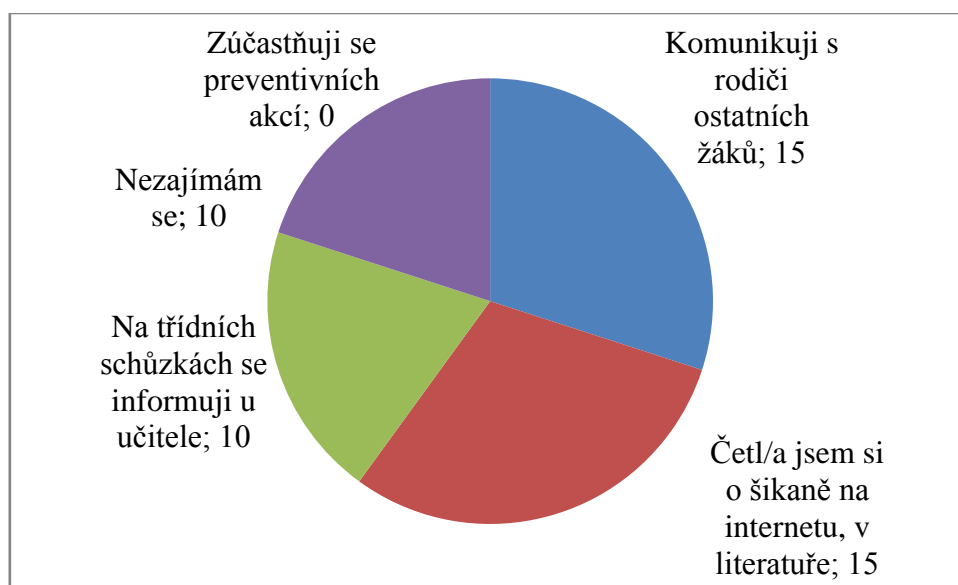
Graf č. 8 – Otázka: Setkal/a jste se ve škole Vašeho dítěte s nějakým preventivním opatřením proti šikaně?

U možnosti „jiné“ dopsali dva rodiče schránku důvěry, na kterou si pravděpodobně ostatní nevzpomněli, a jeden rodič uvedl celorepublikovou akci knihoven proti šikaně.

Jako další mě zajímala vlastní aktivita rodičů, která je ze všeho nejdůležitější. Pokud rodiče nemají zájem dozvědět se nějaké informace o této problematice, je pak zcela zbytečné pořádat jakoukoliv akci zaměřenou na prevenci šikany. Z tohoto důvodu má další otázka byla: Jakým způsobem se sám/sama zajímáte o šikanu? (viz. Graf č. 9).

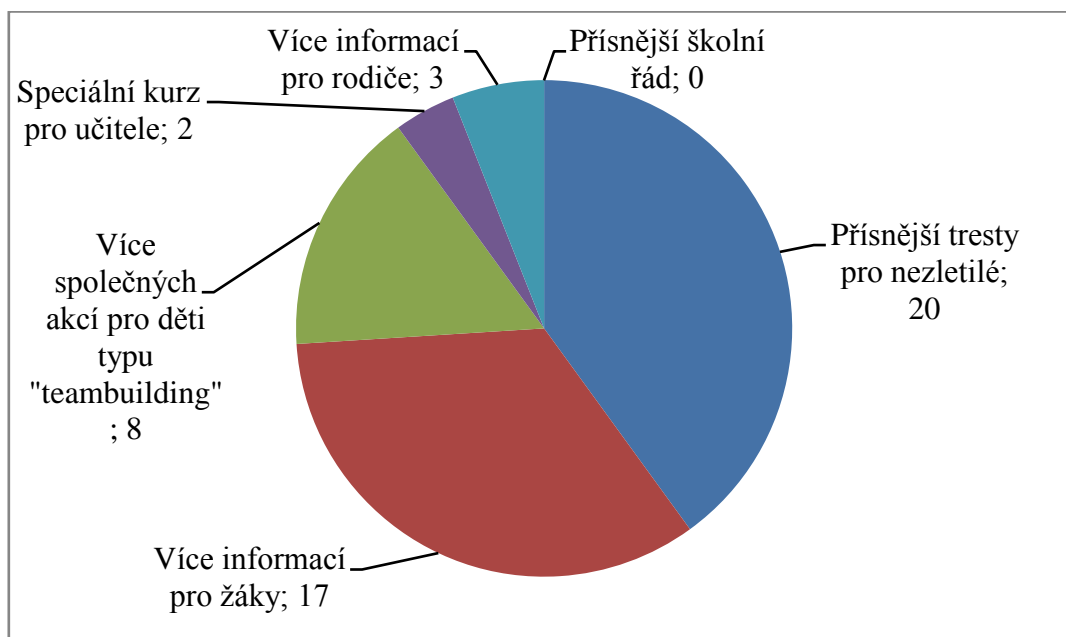
Graf č. 9 – *Otázka: Jakým způsobem se sám/sama zajímáte o šikanu?*

Z grafu je zjevné, že pouze 20% rodičů se o problematiku šikany nezajímá vůbec. Další se informují přímo ve třídě svého dítěte a to buď komunikací s ostatními rodiči, anebo přímo s třídním učitelem. Další rodiče si o šikaně přečetli na internetu či v literatuře. Žádný z nich se ale nezúčastnil žádné preventivní akce, a to ani rodič, který o této akci věděl (viz. předchozí odstavec).

I když tato práce není zaměřená na prevenci šikany, tak i přesto má poslední otázka směřovala právě k tomuto tématu. Cílem této otázky bylo zjistit, kde hledají rodiče příčinu delikventního chování dětí (viz. Graf č. 10).

Graf č. 10 – Otázka: *Co je podle Vás neúčinnější prevence proti šikaně?*

Z předchozích kapitol věnovaných vlivů delikventního chování je zřejmé, že největší vliv má rodina, resp. výchova. Z grafu však vyplývá, že pouze tři rodiče z padesáti si myslí, že účinnou prevencí proti šikaně by byla lepší informovanost právě pro ně. Spíše naopak. 20 rodičů je toho názoru, že nejlepší prevencí by bylo zvýšit tresty pro nezletilé a dalších 17 si myslí, že by bylo dostačující více informovat žáky ve školách. Z toho je jasně vidět, že rodiče jsou spíše pro represivní opatření, a nehledají chybu u sebe ale u dětí. Pouze osm rodičů by bylo pro společné akce pro děti, kdy by se mohly mezi nimi vybudovat pevnější vazby a pomalu by mizely rozdíly, které způsobují šikanu.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jaká je informovanost rodičů o problematice šikany. Zdali znají formy a znaky šikany. V teoretické části jsem se zabývala šikanou jako pojmem, dále osobností oběti, pachatele a také rodinou, která má největší vliv na delikventním chování dětí. Při výběru literatury jsem zjistila, že většina autorů čerpá z literárního díla M. Koláře, a proto bylo složité najít dostatek materiálu. V podstatě jsem nenašla žádné srovnání, či protichůdné názory, abych se mohla ztotožnit s autorovým názorem, či si vytvořit názor svůj. Druhé části práce jsem se věnovala legislativní úpravě. Ta je velice široká a odpovědnost za delikventní chování dětí nese hned několik subjektů. Největším přínosem je pro mě praktická část. V té jsem si vybrala dotazníkové šetření. Díky stanoveným hypotézám a správně vypracovanému dotazníku se mi podařilo naplnit cíle této práce. Dle mého názoru míra informovanosti o problematice šikany není vysoká. Je neustále velký počet škol, na kterých neproběhlo žádné preventivní opatření. Při vypracování mé práce jsem se setkala pouze s jedním preventivním programem a to až po náročném hledání na internetu. Největší problém však nevidím v nedostatku informací, ale v samotných rodičích. Ti často přenášejí svou odpovědnost pouze na školu a nechávají své děti, aby následky chování zhodnotili sami. Na druhou stranu si ale nepřipouštějí, že by jejich dítě mohlo být agresorem a žádají vyšší tresty pro nezletilé. Jejich zájem o více informací je minimální a to bez ohledu na věk či pohlaví. Východiskem by tedy mohli být nějaké informační přednášky (např. v rámci třídních schůzek) pro rodiče, a ne represivní opatření pro žáky. Dokud nebudou mít sami rodiče zájem o informace týkajících se šikany, je vcelku zbytečné dělat preventivní opatření pro děti. Rodiče, kteří se sami s šikanou nikdy nesetkali, si často ani neuvědomují, že se může objevit mezi spolužáky jejich dítěte.

Myslím si, že vzhledem k narůstající agresivitě dětí, by bylo vhodné v rámci preventivních přednášek o drogách a kriminalitě zrealizovat i přednášky právě o šikaně. Stejně tak by se mělo pořádat školení pro všechny pedagogy o tom, jak začlenit slabší jedince do kolektivu a na základě toho, realizovat v rámci školy společně akce pro děti, při kterých by museli navzájem spolupracovat.

Práce pro mě byla velkým přínosem už jen z důvodu uvědomění si, že je třeba informovat nejen děti, ale hlavně rodiče a také učitele, kteří si kolikrát neuvědomují možné následky tzv. dětského škádlení.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc* (pedagogická praxe), Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. 128 s. ISBN 80-7178-123-1.
2. VAŠUTOVÁ, M., a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, s.r.o., 2010. 226 s. ISBN 978-80-7368-858-5.
3. ELLIOTT, M., *Jak ochránit své dítě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995 Portál Praha. 102 s. ISBN 80-7178-034-0.
4. JANOŠOVÁ, P., *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Vyd. 1. Technická univerzita v Liberci, 2011. 51 s. ISBN 978-80-7372-779-6.
5. MARTÍNEK Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.
6. PODANÁ Z., *Fenomén delikvence mládeže v České republice a střeoevropském regionu*. Vyd. 1. Praha: Národohospodářský Ústav Josefa Hlávky 2011. 183 s. ISBN 978-80-86729-688.
7. ČÁP J., *Psychologie výchovy a vyučování*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova 1993 415 s. ISBN 978-80-706-6534-3.
8. MAHDALÍČKOVÁ, J., *Trestní odpovědnost pedagogů a žáků v praxi*. Vyd. 1. Žďár nad Sázavou : Fakta, s. r. o., 2011. 132 s. ISBN 978-80-903823-5-0.
9. KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*. Vyd. 7. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 829 s. ISBN 80-7235-272-5
10. PÁNA, L., SOMR M., *Metodologie a metody výzkumu*. Vyd. 1. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2007. 164 s. ISBN 978-80-86708-52-2
11. GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
12. JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 1993. 162 s. ISBN 80-7066-662-5

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 2009, částka 11, s. 354 - 464 [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
2. ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 zákon o rodině ve znění pozdějších zákonů. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 1963, částka 53, s. 340 - 350. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=94/1963&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
3. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 2003, částka 79, s. 4030 - 4052 [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
4. ČESKO. Zákon č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 1990, částka 35, s. 810 - 840. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=200/1990&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
5. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 1999, částka 111, s. 7662 - 7681. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
6. ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělání. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 2004, částka 190, s. 10262 - 10324. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
7. ČESKO. Zákon č. 72 ze dne 9. února 2005 Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In „*Sbírka zákonů České republiky*“. 2004, částka 20, s. 490 - 502. [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=72/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Elektronické zdroje

1. ČESKO. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. [online]. Policie ČR © 2010 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>>.
2. ČESKO. ZÁCHRANNÝ KRUH. [online]. Smartware, s. r. o. © 2014 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/sikana-a-nasili/co-je-to-sikana.html>>.
3. ČESKO. MINIMALIZACE ŠIKANÝ : Informační portál o šikaně na školách [online]. © 2008 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.minimalizacesikany.cz/tiskove-zpravy/200-skolni-rok-bez-kybersikany>>.
4. ČESKO. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PROTI ŠIKANĚ. [online]. © 2003 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.sikana.cz/sikana_prav_rozb.html>.
5. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY : Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Čj.: 28 275/2000-22. [online]. © 2013 – 2014 [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW:< <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani>>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – *Věkové kategorie respondentů*

Graf č. 2 – *Otázka: Co je podle Vás základním znakem šikany?*

Graf č. 3 - *Nejvyšší dosažené vzdělání*

Graf č. 4 – *Otázka: Kolik času tráví Vaše dítě na internetu?*

Graf č. 5 – *Otázka: Setkalo se Vaše dítě s šikanou?*

Graf č. 6 – *Otázka: Jak jste se o tom dozvěděl/a?*

Graf č. 7 – *Otázka: Probíral/a jste problematiku šikany s Vaším dítětem?*

Graf č. 8 – *Otázka: Setkal/a jste se ve škole Vašeho dítěte s nějakým preventivním opatřením proti šikaně?*

Graf č. 9 – *Otázka: Jakým způsobem se sám/sama zajímáte o šikanu?*

Graf č. 10 – *Otázka: Co je podle Vás nejúčinnější prevence proti šikaně?*

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Tabulka č. 1: *Tradiční šikana vs. Kyberšikana*

Tabulka č. 2 – *Otázka: Znáte nějaké formy šikany?*

Tabulka č. 3 – *Otázka: Jaké jsou podle vás prvotní příznaky šikany, které můžete rozpoznat na Vašem dítěti?*

Tabulka č. 4 – *Otázka: Co podle Vás znamená pojem „kyberšikana“?*

Tabulka č. 5 – *Otázka: Jakým způsobem kontrolujete činnost Vašeho dítěte na internetu?*

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I – Dotazník

Příloha II – Informační leták – prevence šikany

PŘÍLOHA I

Vážený rodiče,
jmenuji se Klára Syptáková a jsem studentkou 3. ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií, o. p. s., oboru Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě. Ráda bych Vás požádala o vyplnění **anonymního** dotazníku, který využiji pouze ke zpracování statistik do mé bakalářské práce s názvem Šikana z pohledu rodičů dětí základních škol. Prosím o vyplňování **pravdivých** informací. Děkuji.

1. Pohlaví:

- muž
- žena

2. Věk:

- 25 – 29
- 30 – 39
- 40 a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- vyučen
- střední odborné
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

4. Co je podle Vás základním znakem šikany?

- opakovanost
- vysoká intenzita
- skupina vs. jedinec
- odehrává se ve škole

5. Znáte nějaké formy šikany?

6. Setkalo se Vaše dítě/děti s šikanou? (Pokud ne, pokračujte otázkou č. 8)

- ano
- ne
- nevím

7. Jak jste se o tom dozvěděl/a?

- od dítěte
- od spolužáků, kamarádů
- od učitele
- jiné (doplňte)

8. Probíral/a jste problematiku šikany s Vaším dítětem/děťmi?

- Ano, často se doma bavíme o dění ve třídě.
- Ano, dítěti jsem vysvětlil/a co je šikana a jak se bránit, popř. jak se nechovat k ostatním.
- Ne, šikana se ve třídě mého dítěte neobjevuje, čili je to zbytečné
- Ne

9. Setkal/a jste se ve škole Vašeho dítěte s nějakým preventivním opatřením proti šikaně?

- letáky
- odborná přednáška
- přednáška od učitele
- internet (e-mail)
- jiné (doplňte)
- s žádným

10. Jakým způsobem se sám/sama zajímáte o šikanu?

- na třídních schůzkách se informuji u učitele
- četl/a jsem si o šikaně na internetu, v literatuře
- komunikuji s rodiči ostatních žáků
- zúčastňuji se preventivních akcí
- nezajímám se

11. Jaké jsou podle Vás prvotní příznaky šikany, které můžete rozpoznat na Vašem dítěti? (Např. záškoláctví, zhoršený prospěch)

12. Co podle Vás znamená pojem „kyberšikana“?

13. Kolik času tráví Vaše dítě na internetu?

- několik hodin denně
- 1 hodinu denně
- 4 – 6 hodin týdně
- 1 – 3 hodiny týdně
- 1 – 3 hodiny měsíčně
- mé dítě nemá přístup k internetu

14. Jakým způsobem kontrolujete činnost Vašeho dítěte na internetu?

15. Co je podle Vás nejúčinnější prevence proti šikaně? (Vyberte pouze jednu možnost)

- více informací pro žáky
- více informací pro rodiče
- speciální kurz pro učitele
- přísnější školní řád
- přísnější tresty pro nezletilé
- více společných akcí pro děti typu „teambuilding“

Děkuji za Váš čas!

I vaše dítě může být právě teď šikanováno

40 % dětí se ve škole setkala se šikanou.
Nedopusťte, aby někdo ubližoval i tomu vašemu!

Všimněte si změn v jeho chování. Mluvte s ním.

Využijte naši poradny na www.minimalizacesikany.cz. Pomůžeme vám.

Rodičovská linka 840 111 234
Rodičovská linka: pondělí, středa a pátek: 13 – 16 hod. úterý a čtvrtek : 16 – 19 hod.

Nadace O₂

CQ_Nadace_BOX_letak.indd 1

4.8.2008 12:01:44

Co byste určitě neměli přehlédnout v chování svého dítěte:

- Nenavštěvuje se s žádným spolužákem. Zdá se, že nemá kamarády.
 - Je smutné, nemluví o tom, co se děje ve škole.
- Je nesoustředěné a bez zájmu. Dochází k prudkému zhoršení prospěchu.
- Často si před odchodem do školy stěžuje na bolesti břicha nebo hlavy.
 - Chodí do školy nebo ze školy oklikami.
- Přichází domů s potrhaným oblečením, poškozenými věcmi nebo bez nich.
- Stále žádá o peníze, tvrdí, že je ztrácí nebo že musí ve škole stále něco platit.
 - Přichází domů hladové, i když mělo svačtinu a koupený oběd.
 - Nedokáže uspokojivě vysvětlit různá zranění.
 - Odmítá chodit do školy, prosí, aby tam nemuselo.
- Nečekaně se u něj objeví záškoláctví nebo časté návštěvy lékaře.

To všechno mohou být varovné signály!

Naslouchejte svému dítěti, buďte mu oporou a v případě potřeby kontaktujte školu.

Tento leták vznikl v rámci celorepublikové kampaně Minimalizace šikany.

Nadace O₂